

Ylýas Amangeldi

Hekáyalar toplumy

Mazmuny

1. ATDAŞLAR.....	3
2. ASUDA GÜN.....	7
3. DAYHAN.....	14
4. BEDEW ATYŇ DÜÝŞI.....	20
5. GÜÝZ GUNÇALARY.....	29
6. ÝOLBARS.....	34
7. ENELER.....	39

ATDAŞLAR

(Hekaýa)

Myratly oglanka aýlaw aýlaw kân gelderdi. Şeýle bir aty, aýlawy gowy görerdi, esli wagt çapyksuwar bolmagyň arzuwynda-da gezdi. Athana-da baryp gördi. Emma çapyksuwar bolardan boýy uzyn geldi. Soň mekdebi tamamlap, daşary ýurda okuwa gitdi. Şol ýerlerde-de, bir gezek, baran ýurdunyň aýlawyna gidip gördi. Emma, näme üçindir garaşan keýpini alyp bilmedi. Ol ýerdäkileriň at çapyşyklaryna tomaşa edişlerem başgady. İçgysgynçdy. Göwnüne töweregindäkiler üçin at ýaryşdam bir, it ýaryşdam bir ýaly boldy. Atlaryň owadanlygyndan, gujur-gaýratyndan lezzet alynmaýana meňzeýärdi. Çünki aýlaw, at çapyşygyna mahsus göçgünlilik ol ýerde ýok diseňem boljakdy. Mümkün, edil beýle-de däl. Ýat ýurtda öz iliňdäki ýaly bolanok, islendik zatdanam lezzet almak kyn düşýär. Myratly muňa beletdi. Okuwyň arasynda öýlerine dynç alyşa dolananda-da ejesine: „Eje o taýda näme iýsemem, bärde seň bişren naharyňdan doýuşym ýaly hezil edip bilemok. Ýogsa, özüm bişiribem iýip gördüm” diýerdi. O günlerem geçdi. Myratly okuwundan dynyp ýurduna dolandy, öylendi, işe durdy.

Şeýde-şeýde aýlawdanam, atdanam arasy üzülip gitdi. Oglanlykda aty gowy gördüm diýip, aýlaw gelinmeýär. Hatda kâmahallar özüne: „Oglankam at çapyşygyna-da gyzygyp ýörüpdirin” diýen gezeklerem boldy. Bu günem onuň aýlaw görmek niýetinde ýokdy. Iş bilen oňa biri şu ýerde görüşmegi belläpdi. Görüşjegi atyň janköýeri eken. Aýlaw geläýsene diýip halys goýmady. Iş meselesini gürleşenlerinden soň ol adam: „Men-ä athana gitmekçi. Öz atlarymyň ýanyragynda bolýan. Çapuwlaram şo taýdan göräýýän. Islesen gideli” diýdi. Myratly onuň bilen bagly işlerinden dynansoň, bile tirkeşip ýörmegi geliksiz gördi. „Ýok, dost, saňa azar bolmaýyn” diýip, sypaýçylyk bilen ondan aýryldy. Çapyşyklaryň başlaryna-da wagt az galypty. İçinden: „Aty düşüňimizde görsegem bagta ýorýas. Hany oglanlygy ýatlap, birki çapuw göreli” diýip, Myratly boş oturgyçlaryň birine geçip oturdu. Jaň kakylady. Bedewler toýhanadan ýola düşdüler. Myratly gapdalyndaky oturgyçda oturan 13-15 ýaşly oglanyň edil şol atlaryň biriniň üstünde oturan ýaly, bir ýerde oturmak beýle-de dursun, dik durmaga-da kararynyň ýetmeýäni görüp ýylgyrdy. Oglan çapyşyga goşulan atlardan biriniň adyny tutup gygyrýardy. „Ýeri, haýda” diýmäni oňa kim öwredipdir? Ululardan eşiden bolsa gerek. Ine-de atlar pellehenadan geçdiler. Myratly gözünüň gytagyňy oglandan aýyrman oturansoň birinji çapyşygyň kân bir mazasyny alyp bilmedi. Üstesine ol oglanyň bellän aty birinjem geçmedi. Myratly:

– Nämä, bar gygyranyň biderek bolaýdymy? Bellän atyň sesiňi eşiden däldir. Eşiden bolsa hökman ozardy – diýip, onuň çetine degdi. Oglan gaty görjek ýaly etdi. Myratly içinden „Nähak ýere oglanyň göwnüni ýykdy. Özüm oglankam gygyrmaýarmydym?! Onda-da nähili gygyrardym! Sesim gyrlyp giderdi”.

Üstünden 30 ýyl töweregi geçip giden günleri ýadyna düşen Myratlyň şol wagtlar gygyran atlary ýadyna düşüp gitdi. „Kiçidag, Gindiguş...”

Myratly ýanynda, atlaryň sanawy ýazylan kitapça güýmenip oturan oglanyň egnine elini goýdu-da „Gel, bile belläli” diýdi. Oglan möle gözlerini Myratla dikdi. Ol: „Agam, seňem atdan başyň çykýarmy?” diýýäne meňzeýärdi. Myratly derrew: „Herimiz birini däl, iki bolup birini belläli” diýdi. Oglan göwünli-göwünsiz indiki çapyljak atlaryň sanawyna seretdi. Myratly:

– 5-nji belgi näder öýdýän? – diýdi.

– Ýok, 4-lük ondan güýçlüdir, Akmaýaň galan gezegi ýok – diýdi.

Soň atlar tomaşaçylaryň önünden geçmäge başladylar. Dogrudanam, Akmaýa garşydaşlaryndan has gujurly görünýärdi. Myratly oglan bilen razylaşdy. Ine-de, jaň kakyldy, atlar ýaryşa goşuldylar. Myratly süňňüniň galpyldap ugranyny syzdy. Arasynda ýylgyran bolsa-da, gözünü çapuwa goşulan atlardan aýryp bilenokdy. Oglan „Akmaýa” diýip gygyrmaga başladı. Myratlam tas oňa goşulşypdy. Töwereginden çekindi. Çagaly-çugaly, ullakan adam... Oglanyň welin, töweregi bilen işi ýok. Hatda oňa töweregi ýok ýalydy. Bellän atyndan başga hiç zat onuň gözüne görnenokdy.

Öňde 5-nji belgidäki at barýar. Akmaýa toplumyň içinde. 4-nji belgidäki atyň yzyndan 7-nji belgidäki at ýetdi. Akmaýa 3-nji oruna geçdi. Atlar iň soňky öwrüme ýakynlap barýarlar. Akmaýa iň öňdäki 7-lik bilen burun-burna. Oglan aýlawy göçüräýjek bolýardy. Akmaýa azajyk öňe saýlandy. Myratlam gygyryp ugrady. Öwürüden öwürülenlerinde atlar deňleşen ýaly göründi. Myratlam indi bar zady unudypdy. Edil at gamçylaýan ýaly ellerini galgadyşdyryp, gyssanyp ugrady. Ýüregi agzyndan çykaýjak bolýardy. 7-nji belgidäki ýene öňe saýlanjak ýaly edýär. „Bol-a, janawar. Hany, haýda”.

Barynyň höwesi ozmakda bolan atlaryň boýunlary has uzan ýalydy.

Çapyksuwarlar ala köýnekleri bilen güle gonan kebelekleri ýatladýardylar. Emma, hiç kimiň ýadyna kebelek düşenokdy. Pellehana ýene 100 metr galdy. „Gaýrat et. Öňe geç ahyryn. Berekella, berkella. Gowşama. Haýda, ýeri, ýeri, ýeri” Akmaýa her gezek öň aýaklaryny ýerden üzende Myratlam bärden „Ýeri” diýip gygyrýardy. Olar bile goşulşan ýalydylar. „50, 30... Indi 7-lige ýegertmeýäs. Ozduk, ozduk”.

Myratly ýanyndaky deň gygyryşan oglany gujklady. Oglanam ony. Ikisi iki ýerden „Ozduk” diýip gygyrýardy... Birdenem Myratly özüne geldi. Oglanam ýuwaşady. Ozanlaram, galanlaram ýuwaşadylar. Töwerekde eýýäm indiki çapuwyň gürrüni gidýärdi. Ýyljyraklap, erni gulagyna ýetäýjek bolýan möle gözli

oglan: „Agam, indi haýsyny belleýäs?” diýdi. Myratly ýylgyryp oňady. Ol özüni başga dünýäden gaýdyp gelen ýaly duýýardy. Ýyllar yzyna serpilip, oglanlygyna dolanypdy. Az salymlyk. Bir minut 10 sekunt. Bu ýaňky atlaryň müň metr aralygy geçmek üçin sarp eden wagtydy...

Indiki çapyşyga goşuljak atlar tomaşaçylaryň öňüne geldiler. Oglan ýene Myratla gözünüň gytagyňy aýlady. Myratly: „2-nji belgi” diýenini bilmän galdy. Oglanam şony diýdi. Soňky çapyşyklaryň birinde welin, oglan ikisiniň arasyna jedel düşdi. Hersi bir aty belledi. Myratlam, oglanam ýeň bererli däl. Oglanyň: „Agam, ýaşňyşyň-how. Şol atyň ozjak gümany ýok” diýip janygmasyna, Myratly özüne „agam” diýilýänini eşitmeýän ýaly, ondanam beter janygyp jogap berýärdi: „Men bu atyň atasynyň çapanyny görüpdim. Oň ýaly ýyndam at ýokdy. Taýam edil özi, seret, how”.

Atlar goşuldylar. Bu gezek Myratlyň zowzullaýyşy öňküleriniň çeni bolmady. Dünýesinde diňe atlar çapýardy. Bellän aty ozaýmalydy. Emma ol, topardan saýlanyp çykybermeýärdi. Atasy beýdip çapanokdy ahyryn?! Turuwbaşdan gaçar, yzyna at eýgermezdi. Myratly şoňa garaşypdy. Atlar öwürümden öwürülensoň Myratlyň bellän aty bat alyp ugrady. Ol öňünden barýan atlaryň ýeke-ýeke deňinden geçmäge başlady. Myratly bellän aty her garşydaşyny geçende „jana” diýip gygyrýarmydy „haýda” diýip gygyrýarmydy – sesini has batlandyrýardy. Pellehanadan geçenlerinde öňde ýekeje at galdy. Olam oglanyň bellän atydy. Oglanyň içi gülýärdi. „Agam, gördüň gerek?” „Çapyksuwar ýalňyşdy. Başdan goýbermelidi. Giç sürdi...”

Şeýdip Myratly birinde ozdy, birinde galdy. Ozsa-da, galsa-da gygyrman, „Hany, haýda” diýip ellerini galgatman, bir çapuwam geçirmede. Her çapuwda atlar, misli Myratlyň oglanlykdan bári geçen ýyllaryny yzyny külterlemek üçin wagtyň tersine çapýan ýalydylar. Sekuntlaryň, minutlaryň däl, ýyllaryň tersine... Olar Myratlyny her gezek oglanlygyna doladylar. Birdenem aýlaw gutardy. Myratly sähel salymda şu günki gününe – 45 ýaşyna dolanyp geldi.

Märeke dagap barýardy. Tegelek gözli oglanjygam hoşlaşyp gitdi. Myratly onuň adynam soramandyr. İçinden: „Adyň bärde nämä geregi bar – iki bolup janköýerlik etdik bolany” diýdi. „Bolany... bolany...” diýip, pyşyrdady. Myratlyň göwnüne ýüreginden bir zatlar sogurlyp giden ýalydy. Ýa oglanlygy ýaňkyja oglan bilen bile gidäýdimikä? Ömri gaýtadan ýaşap bolanok diýýärler. Myratly bu gün şol kadadan çykyp gördi. Kemerine dakylgy öýjüklü telefony hernäçe „saz” çalsa-da, oňa elini ýetiresi gelmedi. Dünýesi düşýälydy.

Birdenem biri arkasyndan gelip egnine elini ýetirdi. Myratly alniçigsi bolup yzyna gaňryldy. Görse hälki, adynam sorap ýetişmedik oglany dur.

- Agam indiki aýlaw-da gelýäňizmi?

- Bilmedim-dä... Hä, näme?

- Gelseňiz men şu günki oturan ýerimizde boljakdygymy aýdaýaýyn diýdim.

- Hä...

Oglan mundan soň gidiberjek boldy. Myratly özüni dürsäp ony saklady.

- Adyňam aýtmadyň-a sen maňa?

- Myratly...

- Myratlymy? Oýun edýänä dälmiň?

Oglan Myratla düşünmän gözüni tegeläp durdy. Myratly onuň egninden gysdy.

- Ikimiz atdaş ekenigä! Menem Myratly.

Myratly oglana öýňüze düşüreyin diýen bolmaga çemeli. Biri on baş, biri kyrk baş ýaşlaryndaky iki Myratly tirkeşip, maşynyna tarap ýöräp ugradylar. Belki-de olaryň ikisiniňem ýaşı on başdır...

ASUDA GÜN

(*Hekaya*)

Bu günki howaň ýüzi göwnaçyk, mylaýym adamyň ýüzüne meňzeýärdi. Ol günüň gününe beýle bolup durmaýardy. Yssy tomusdan soň güyz bilen gelen salkynlyk, mylaýym ösýän şemal özüne bendi edip barýar. Gyzgylt sary öwüsýän ýapraklar ýumşak şemala şahalardan peýwagtyna, parahat, hersi öz nobatynda gaçyp durdy. Iki-ýeke ýaş-ýeleňler bolaýmasa her kim salyhatly geýnypdir. Tomusdaky ýaly ne ýuka, ne-de gyşdaky ýaly galyň. Dünýe süýt kölüne batan ýaly asudalygyň kölüne çümene meňzeýär. Onda uly utuşy gazananyň begenji, gursagyňa sygmajak bolýan şatlygam ýok, üstüne garyny kepen ýaly örtünen gyşyň ümsüm tukatlygam.

Hemme zat jana rahat, beýik asudalygyň ygtyýaryna berlipdir.

Bu asudalyga has ýiti öwüşgin berip uzakdan iki adam gol tutuşyp gelýärdi. Olaryň bolup gelşi adaty däldi. Ýuwaşdy, seresaplydy, ýazyksyzdy. Töweregiň asudalygynyň täsirine has beter düşendikleri mese-mälim görnüp durdy. Kime-kime, bu iki adama asudalyk iň uly baýlykdy. Şol asudalygy bozmajak bolýan ýaly deňlerinden geçende beýleki adamlaryň çala bolsa-da ädimlerini

gowşadýandyklaryny, gaty bir gürrüňe gyzanlary bolaýmasa seslerinem peseldýändiklerini olar aňmaýardylar. Garşylaryndan gelýänler öňüräginden aladalanyp, sowulyp olara ýol berýärdiler. Göni ýüzlerine seredip bilmän aşak bakýardylar. Ol iki adama aňsat-aňsat tanyşlary duşmaýardy, hiç kim olary saklamaýardy. Emma gerek bolsa her kim olara hossar çykýardy. Olaryň ikisem batyldy. Biri sokur, beýlekisi çala görýän, şowa kördi.

Biri uzynakdy, beýlekisi kelte boýly. Gören görgüleri, görmedik Günleri olaryň ýüzünü ýaşyna görä däl, has gaty garradypdyr, ýygyrtlary, gasynlary has köp goýupdyr. Şonuň üçin daşlaryndan görmäge ýaşlary kyrkdan geçendirler diýdirse-de, hakykatda uzyny Çerkez otuz üç, keltesi Geldimyrat otuz bir ýaşyndady.

Çerkeziň elinde boýundan sähel gysga, ak, ýeňil metaldan edilen taýajygy bardy.

Ol ony öňünde çalaja bulap ýöreýärdi. Taýagyň ujy pyýada ýoluň gyrasyna guýulan betona her degende „şyrk-şyrk“ ses edýärdi. Manysyz bolansoň daş-töweregine kân garanjaklamaýan Çerkeziň ädimlerem pesäýdan agrasdy. Onuň ýöreýişi güyzüň ýakymly howasynyň lezzetine siňip gidip barýana meňzeýärdi.

Geldimyradyň elinde-de hasasy bardy. Emma ol has gysgady hem eýesi känbir bulaýlamansoň ondan eşidilip duran ses çykmaýardy. Oňa derek Geldimyrat ýoldaşyna görä köp gepleýärdi. Onuň sesiniň gelip durmasa galaýsa, Çerkez edil elindäki hasasynyň şyrkyldysy kesileni ýaly üşerlerdi. Häzir welin ol salkyn şemalamy, daş-töwerekden gelýän beýleki sesleremi ünsüni böldürüp

Geldimyradyň näme diýenine düşünmedi.

- Düşünmedim, dogrymy aýtsam diňlemändirin, gaýtalasana.

- Aý. Sen meni diňlemekden bizar bolupsyň-a. Menem bir biçäre, gürlän bolup barýan-da.

- Beý diýmesene.

- Aý, bor. Bilýärmiň näme diýjek boldum, şepe. Biz göremizok. Ýöne görýänlerem görenok.

Açan gürrüniň täsirini görjek bolýan ýaly ol çalaja açylýan gözlerini gyryp-gyryp edip ýoldaşyna seretdi.

- O nähili?

- Uzynyň aklyly giç gelýär-dä. Boý bilen akyl ikisinde-de hökman bir baglanşyk bardyr, ýogsa bu gep tapylmazdy.

- Görýän diýdiň, görmeýän diýdiň. Uzyn diýdiň, akyl diýdiň, nämäň gürrüni edýäň, halypa?

- Gulak as, heý görmän ýaşap bolarmy? Gözüň ýumuk bolsa-da, kör bolsaňam senem bir zatlar görýänsiň ahyryn? Meniňkiçe bolmasa-da, görýänsiň. Hany aýt, şu wagt nämäni görýäň? Gözüň önünde näme bar?

Uzyn taýajygyny şyrkyldatmasyny goýan Çerkez ýoldaşynam saklap:

- Çynymy aýdaýynmy? – diýdi.

- Dagy näme, çynyňy aýt.

- Garaňkyň içinden seň sesiň gelýär – diýip, Çerkez beren jogabyndan hoşal, ýoluny dowam etdirdi. Geldimyrat ýoldaşynyň goltugyndan geçiren goluny çykarman, ony çala silteledi.

- Men saňa näme eşidýäň diýemok. Näme görýäň diýip sorayan. Näme görünýär? Aýagyň basýan ýapraklaryny görýäňmi?

Ýoluň her ýerinde, her ýerinde ağaçlardan dökülen ýapraklar körleriň seresaply basýan aýagynyň astynda ynjaman ýatyrdylar. Gaty gurap ýetişmänkäler süpürli duransoň, täze gaçan ýapraklar ýumşakdy. Solgun hem çygdylar.

- Ýaprakmy? Ýaprak... Täsin zat. Gowy ýatlatdyň, men olardan birini alaýyn-la, kitabyňa goýaýyn – diýen Çerkez aşak çommaldy, höwes bilen egilip ýeri sermeleşdirdi. Çyg ýapraklar eline ýakymly degdi. Şol ýakymy uzaga çekdirjek bolup elini bir-iki sapa eýläk-beýläk gezdirdi. Geldimyradam durup bilmän çommaly ýapraklara elini ýetirdi. Çerkez ýerden alan ýapragyny eline, jübüsine deňeýärdi. El ýaly ýapraklar jübä salardan uly gelýärdi. Ondan kiçisinem Çerkez almajak bolýardy. Ýapraklary sermäp oturşyna ýoldaşyna-da jogap berýärdi.

- Men bu sowalyň jogabyny bilýärin. Elime meňzeýär gerek?! Häzir deňäp diýemok. Çagakam olary kän oýnapdym. Näme üçin olar aýaga däl-de, ele meňzeýärkäler, sen şony aýtsana, halypa? Gaýga-da meňzeýärler.

- Bilmedim. Näme üçin gaýga meňzedeniňem bilmedim, ýöne olaň arasynda

gaýyga meñzeyänleri bar. Ýa gaýyk diýjek bolduňmy? Çagalaryň oýnawaç gaýyklaryndanam kiçijik gaýyjkylara. Ýöne dogry aýydýaň, köpüsi ele meñzeyär, göremogam diýýäň!

- Men olary çagakam ýapdan akdyrasym gelýärdi. Arman, ýapdan suwuň nädip akýanyňam bilemok. Ýaprak suwuň ýüzünde towsup-towsup akýar diýýärler. Sen görensiň.

- Gördüm. Ýapragy tolkunlar towusdyrýar. Owadan bolýar. Gaýyklaram suwda, ýöne uly suwda, deňizde, derýada ýaprak ýaly ýüzýär. Inşallasa men seni bir gün Awaza äkiderin, gaýyga-da mündürierin.

Çerkez ahyry bir ýapragy saýlap aldy-da ýerinden turdy. Ýoldaşynyň Awaza gitmek hakynda aýdanlaryny eşitmedik ýaly:

- Gaýyk diýmedim, gaýgy diýdim – diýdi.

Geldimyrat aýdan teklibini ýoldaşy halamady diýip düşündi. Çerkeziň eline alan ýapragyny sypaşdyryp, emäý bilen jübüsine salşyna seredip durdy.

- Görýäňmi sen olary nähili gowy görýäň! Gözlüler bolsa olary görselerem seň ýaly gowy görenoklar. Arkalaryň basalap ýörler.

- Bizem basalaýas-a.

- Biziň basalanymyzyň aýby ýok. Görsedik... Sowlup bilenlerimizden sowlup-sowlup ýörärdik. Men görýänler görýänleriniň gadyryny görmeýänleriçe bilmeýär diýjek bolýan. Özüň diýmeýämidiň „Ejem ýogaldy welin, ol maňa üýtgeşik adam ýaly bolaýdy“ diýip.

- Onyň-a dogry. Çynymy aýtsam, meni kör dogrupdyr diýip dirikä ejemi günäkärlärdimem – diýip, Çerkez ýene durdy. Köneje sokmasyny çykaryp kellesini eli bilen sypalaşdyrdy.

Geldimyrat onuň bu bolşy bilenem öwrenişip giden bolmaga çemeli. Dosty sokmasyny geýip ýoluny dowam etdirýänçä garaşdy. Gözlerini gyrp-gyrp edip ýoldaşynyň ýüzüne bakdy. Emma sokur gözler bilen hernäçe öwrenşenem bolsa, derrew olardan gözünü aýyrdy. Aýtmakçy bolýan zatlaryny aňynda jemledi.

Ýoluny dowam etdirenleri bilen sözünem dowam etdirdi.

- Gözlülerem şeýle. Olaryň kábiri ýaşaýşy günäkärleýär.

- Ýaşaýşy näme üçin günäkärleýärler?

- Şeýle-dä. Ikimiz ýaly bolsadylar, günäkärlemezdiler, görmäge höwes ederdiler.

Dogrusy höwes edere-de zat ýok welin, günäkärläre-de zat ýok.

- Geldimyrat diýýän-ä, birden bizem gözlüler ýaly göräýsek, görýän zatlarymyzyň gadyryny bilmän ýörenlerden bolaýarmykak?

Geldimyrat ýoldaşynyň göwnünden turan gürrüni tapanyna begendi – ýogsa ol onuň adyny tutmazdy. Uzakly günüň dowamynda, gaty zerur bolanda-da „Halypa“ diýip ýüzlenýän ýoldaşynyň diňe göwni açylanda „Geldimyrat“ diýmek häsiýetiniň bardygyny ol bilýärdi.

- Şeýle bolarsyň diýseler, eger çynym, görjegem boljak däl, maňa şu görşümem besdir.

- Aý, halypa soňuny bulaşdyrdyň. Bu gürrüňiň aýagy ýere degmedi. Senmi şu görüşim besdir diýjek?

- Ýo, şu görüp ýörenler ýaly görjek bolsam diýdim.

- Görüp ýörenleň näme kemi barmyş? Olardan başgaça nähili görjek?

- Başgaçamy... Aý, sen düşünmersiň.

Körleriň arasyna dymyşklyk düşdi. Geldimyradyň hiç zat birahat etmese-de, geplemesini goýandygyny ýoldaşy ädim ädişinden bilip barýardy. Ýoldaşyny gynandyrandyryn öýden Çerkeziň özi gürläp başlady.

- Geldimyrat, seňkem ugrundan barýar. Ynha, men mydam garaňkylygy görüp ýöremsoň ol maňa boldam bir, bolmadam. Bilemok, gijä gowy diýýärler, maňa galsa-ha, toba estagfyrillah, maňa galmawersin, özüm üçin gijäň geregi ýok diýjek boldum.

- Maňa-da şeýle. Gün ýaşdygy sussum basylaýýar. Ýatybam rahatlanyp bilemok. Gaýta Gün dogup aýak üstüne galamsoň dynjymy almaga başlaýan.

- Geldimyrat, şonda-da, bilip goý, sen nähili bagtly, Günüň doganyny bilýäň, ýaşanyny bilýäň. Maňa-da aýdyp dursuň. Menem seň arkaňdan bagtly. Seň ýaly ýoldaşy ýoklaram aramyzda kân-ä. Menden hiç zady gaty görme. Şu idekläp ýörşüň beýlede dursun, her gün irden, „Gün dogdy“ diýip aýdyp duranyň üçinem, ömrüm ötünçä hyzmatyňda durmaga taýýar. Ýöne men pahyr saňa kätä igenäýýänem.

Çerkeziň kör gözleriniň owasyna ýaş ýygnanyny görmäge gözünüň ýitiligi ýetmese-de, sesiniň üýtgeýşinden ýoldaşynyň halyna Geldimyrat bada-bat düşündi. Gürrüňi başga terze gönükdirdi.

- Maňa „hä“ berip ýörseň bor, gözüm-gaşym ýük, ýöne seň igeneniň ýük däl. Bir gezek men iki sany gözliň süsüşenini gördüm.

Geldimyrat gara çyny bilen kikirdäp gülmäge başlady. Onuň iliňkä meňzemeýän geň gülküsi bardy. Uzaga çekmese-de, gaty aňyrdan çykansoň eşideni ýylgyrdardy.

Çerkezem „Dünýede iň gowy görýän zadyň näme?“ diýip sorasalar säginmän „Geldimyradyň gülküsi“ diýse gerek.

- Süsüşdiler-de, bilýäňmi biri-birlerine näme diýýärler, gözüň yokmy diýýärler.

Ýogsa... ýogsa ikisem görüp dur, gözleriniň bardygyny. Soň ikisem maňa seredişdiler-de gaşlaryny çytyşyp gidiberdiler.

Gülüp gürläp barýan Geldimyradyň birden ýüzi agraldy. „Ýa olaň çakyşanyna men sebäp boldum, bilmedim?“ diýdi-de, ol aýagynyň burnuna bakdy. Eslije wagt sesini çykarmady.

- Geldimyrat, gep haltaň boşaýdymy, näme dymdyň?

- Çynymy aýtsam, soňky döwür kân öňkülem ýaly gürläsim gelenok. Gürläp-

gürläp diňlemekden galýan ýaly bolup duryn.

- Oňarsañ diňleme. Diňlemek ýüregiňi gysdyrar.

- Onda näme özüň ýol boýy, işde-de, öýde-de, käwagt bir zat diýäýmeseň, şo meni diňläp ýörsüň. Näme seň ýüregiň iliňkiden üýtgeşikmi?

- Dagy näme! Meň ýüregim gysyp gysyp gysmazy çykan ýürek. Sen arkaýyn gürläber. Mundan artyk gysjak aladasy ýok. Ýöne senden ýekeje zady haýyş etjek. Öňem bir aňdyranam bolmagym ahmal, sen nämäň gürrüňini etseň et welin dünýä at dakyp, gözlülere dodak çöwürme. Beý diýsem gaty göräýme. Geldimyrat, men çynymy aýdýan. Dünýä maňa gaty üýtgeşik ýaly bolup dur.

- Çalaja-da bolsa görýän men şu dünýäni, onda ýütgeşik zat ýok.

- Çalaja görýäniňdendir, doly göräýseň beýdiýmezdiň. O hakda... bilýäňmi... o hakda edilen ýakymsyz gürrüň maňa öýlenjek bolup duran oglanyň aljak gyzyna at dakýanyň gepi ýaly bolup eşdilýär.

Geldimyrat ýene kikir-kikir güldi.

- Öýlenýän oylan senmi?

Çerkeziňem bu gülkä, özüne berlen sowala ýüzi açyldy. Öýlenýän oylan ýaly dylým-dylým etdi. Soňam bolşundan utanyp: - Sen gowsy meni gepletmesene – diýdi.

- Gaýta sen gowy gürrüňler tapýaň. Şu wagt toýuň boljak bolup ýören bolaýsa... Bu gezek Geldimyradyň gülküsi öňküsünden uzagrak boldy. Birdenem ol sakga durdy-da töweregine seredişdirdi.

- Näme durduň, ýa bir zat gördüňmi?

- Ýok, hiç zat göremok. Arkaýyn ýöräber. Nireden sowulmalydygymyza seretdim. Her näme diýsegem meniň çalaja görýänim gowy zat.

Körler uly ýoly kesip geçmelidiler. Swetaforyň ýaşyl yşygy ýanýardy. Geldimyrat ýaşyl yşygy gözünüň bir çeti bilen görmek üçin ýüzünü ýokary tutmaly bolýardy. Onuň bolup barşy dünýä göwni ýetmeýäne meňzeýärdi. Hakykatda bolsa ol ýaşyl yşyk öçmänkä ýoldan geçmegiň aladasyndady. Ýeňil-u agyr maşynlaryň bolup duruşy bolsa, körleri geçirýändiklerine busanýan ýaly, şol bir wagtyň özünde-de özleri üçin ýaşyl yşygyň ýanaryna howlugýan ýalydylar. Körler geçdi, maşynlaram ugradylar.

Ýene pyýada ýola düşen körler arkaýynlaşdylar. Niresinde daş bar, niresinde çukur

- olar bu ýollara gözlülerden beter beletdiler. „Ýene biraz ýöresek duralga-da ýeteris. Soňam „11“-lige münüp öýmüziň deňinde düşeris. Geldimyrat gapyny açar, yerlerimize geçip oturarys, ýapyragymy kitabyň baş sahypasyna goýaryn, ýylydynyp agşamlygymyza iýeris. Ertesi ir bilenem Geldimyrat „Tur, Çerkez, Gün dogdy“ diýer. Menem muny ýene bir gaýtalatmak üçin ýörite uklan bolup ýataryn. Bu ony bilýär. Geldimyradyň bilmeýän zady barmy! Iki däl üç gezek gaýtalatsañam ol hökman „Çerkez, Gün dogdy“ diýer. Emma häzir duralga

ýetmeli, galany soň, öz nobatyna görä geliberer. Ertirem şu günki gün ýaly howa gowy bolarmyka? “.

Bu pikirleri kellesinde aýlanam şoldy welin, Çerkez kimidir biri bilen çakyşan ýaly boldy. Būdūrāp gitdi. Elindäki hasasy zyňlyp gitdi, başyndaky sokmasy gaçdy, özi zordan ýykylman saklandy.

- Sen ýene dodagyňy çöwürme diýýäň...

- Bagyşlaň, bagyşlaň...

- Bular nireden çykdy, hä? Ähli düşürenimiz biderek boldy. Edýän işiňz ýok.

Aňkow ýaly aňkarlyşyp dursuňyz.

- Özüňiz aýtdyňyz-a töwerek boşlaw bolmasyn diýip.

- Gözli adam gapyşdymy, hä?

- Biz olary ýörite goýbermedik. Özleri gelýärdiler.

- Indi nämä sömelşip dursuňyz, biçäreleri aýyryň ahyryn kadrđan.

Uzyn saçlarynyň üstünden gaýyş papak geýen adam ýanyndaky ber-başagaý üç-dört adama ellerini galgadyşdyryp ýene bir zatlar gygyrды. Soň birden „Gözli adam“ diýende öte geçenini aňyp gyzardy. Utansa-da, içinden „Näme üçin biz gözli bolubam, körleriň ýanynda dili gysgakak? Bu pikir gaty gowy filme özen bolup biler“ diýip, çete çekildi.

- Bolan zat ýok gerek? Hiç ýeriňiz agyrmady dämi?

- Ýok, ýok – diýip, Çerkez hasasыз ellerini iki-ýana sermenekletdi.

- Agalar, bärde kino alýas. Öz işimiz bilen başagaý bolup sizi görmändiris.

Kinoçylaryň biri, nämä-de bolsa bir zada daýanjak bolup ellerini hereketlendirýän Çerkeze ýerde ýatan uzyn ak taýagyny äberjek boldy. Geldimyrat ony çalaja itekläp taýagy özi alyp ýoldaşynyň eline tutdurды. Geldimyradyň bilip iteklemesini ol adam atdanlykda bolan zatdyr öýdüp düşündimi, ýüzüne-de almady. Taýagy eline berlenden soň Çerkeziň biraz göwni giňedi. Ýykylarly ýagdaý dörese, ähli körler ýaly olam ilki elinden hasasyny gaçyrmajak bolupды. Soňam jübüsindäki zatlaryň aladasyny edip bir eli bilen jübüsini daşyndanam bolsa gysymlapды.

Dogrusy onuň jübüsünde aladasyny eder ýaly zadam ýokdy – bir-iki sany ilik, gözünü süpürýän matajygy, haçandyr bir wagtlar iýen hurmasynyň Käbede bitýän agaçdan diýip yrym edip saklap ýören şänikleri, baş-üç manat puljagazy bardy.

Hemem hälki ýerden alan ýapragy. Elini daşyndan tutsa-da penjesi jübüsündäki ýapragyny gowy ezipdi. Muny duýan Çerkeziň bir hili endamy dyglap gitdi.

Ýerde ýatan sokmany kakyşdyryp Çerkeziň kellesine geýdirdiler. Ol bolsa henizem elini jübüsüne sokup, ýapragyny sermeleşdirýärdi.

Bu garaşylmadyk garjaşyklykđan ýoldaşyna görä çalt baş çykaran Geldimyrat ýoldaşynyň goltugyndan tutdy-da: -Ýör, Çerkez ýör. Gatyrak ýöräli. Bärde kino düşürýärler öýdýän. Birden bizem düşäýmäli – diýip, ony alyp ugrady. Çerkez ýuwaşlyk bilen:

- Ýapragymy owradypdyryn – diýdi.

- Ýaprak hiç. Ýaprak kân, başgasyny alarys...

Iki kör bir-birini idekläp, kadrdaň çykyp gitdiler. Kinoçylaryň öňki başagaýlyklary dowam etdi...

Bu günki howaň ýüzi göwnaçyk, mylaýym adamyň ýüzüne meňzeýärdi. Ol günüň gününe beýle bolup durmaýar. Yssy tomusdan soň güýz bilen gelen salkynlyk, mylaýym ösýän şemal özüne bendi edip barýardy. Gyzgylt sary öwüsýän ýapraklar ýumşak şemala şahalardan peýwagtyna, parahat, hersi öz nobatynda gaçyp durdy.

DAYHAN

(Hekaya)

Gün ýaňy dogupdy. Ýolda adam-gara ýok diýen ýalydy. Altmyşyny arka atan Myratdurdy nädip munça ýaşanyna haýran hem „bärden aňryň” has ýakyn gelendiginiň ünjüsi aňynda çala oýanyp, öýünden çykypdy. Ol her günküsi ýaly bu günem daýhançylygyny dowam etdirmäge barýardy. Ine-de, bir öwrümde mekdepde bile okan deň-duşlaryndan biri gapdalyndan çykdy.

- Bohow, Garaja senmidiň?

- Men-men. Salowmaleýkim.

- Waleýkiessalam. Iki aýjyk kiçi bolsaňam ömürboýy salam berip ýörmelidä sen maňa.

Myratdurdy Garajaň elini goýberesi gelmedi. Emma, her zadyň öz gelşigi bar. Oglanlykdaky ýaly häzir eliňem dostuň egnine atjak gümanyň ýok. Atsaň atarsyňam ýöne ol şol döwürlerdäki ýaly lezzeti bermez.

- Myratdurdy, sen tüweleme gidişýäňäý şu ýeke gulak pil bilen.

- Aý, daýhançylyk-da...

Myratdurdyň oglanlykdan bileni biteni daýhançylykdy. Atasy pahyryň: „Oglum daýhan bolar” diýende dilegi kabul bolandyr-da. Mekdebi gutaranda, deň-duşlary – Garaja dagy Aşgabada okuwa girmäge gitjek diýşip şaýlananlarynda, ol göwni bir ýaly eline pilini alypdy. Şondan bärem birnäçe kolhoz başlyklaryny, brigadirleri gördi. Kolhozyň dargap daýhan birleşigine öwürüleniniň şaýady boldy. Obada ilkinji kärendeçi, soň mülkdar. Ady gazetlere çykdy. Güzerany kä ýyllar biraz kem-käsliräk bolsa-da, umuman hojalygy gurgundy. Çagalrynyň ulularyny – iki gyzyny durmuşa çykarypdy, öýeräýmeli iki oglunam daýhançylygynyň hasabyna daşary ýurtda okadyp ýördi.

- ...Senem şol taksini bilenmi?

- Hawa, ýöne, maşynlaň bu köplügi bilen taksini keýpi galmady.

- Şonda-da baş şaýy görmeseň sen otaýda durmarsyň.

- Adamyňky şodur-da. Baş günlük ömrüni baş şaýyň ugrunda entär-entär geçirer.

Bir günem ýa men, ýa sen gelip jnazama durarsyň, bolany. Orslar aýtmýşlaýyn „Wsýo”.

- „Wsýo” bolsa „wsýo” bor-da. Gitmejek ýok. Bolmasa taksini taşla-da gel, daýhançylyk edeli.

- Näme daýhan bolsaň, bu bolanakmy?

Garaja „wsýo” diýşindäki ýaly ýene iki elini biri-birine kakýşdyrды.

- Aý, giň meýdan, göwnüň açylar. Beýdip ir ertirden eliňi bir-birine kakýba ýörmersiň.

- Seniňki ýaly mülk alyp bolsa boljagam.
- Mülkem alarsyň. Ýöne mülkdarlygam üýtgeşik zat dyr öýtme. Kärendeçem daýhan menem. Olam tabşyran hasylynyň puluny alýar, menem. Bar tapawut, ýer özümki, ogullaryma galyp biljek. Ýöne olaňam daýhançylyk etjegi ýok.
- Aý, hawa, soňy şoňa barýar-da. Indiki ýaşlaň daýhançylyk edäýesi gelenok. Meň-ä özümem, oglanlykdan maşynyň-demriň höwesindedim, çagalarymam şoň ýaly. Gürründeşleriň hersi öz ogullaryny göz önüne getirdilermi, ara dymyşyklyk düşdi. Ýene dymyşyklygy Myratdurdy bozdy:
- Häzir pyýadalapsyň-la?
- Maşyny bejertmäge berdim. Men-ä şu taýda awtobusa garaşmaly.
- Bor-da. Öýe-de geläýeňok.
- Daýhan adamdyr, meýdandadyr diýýän-de oňayýan. Ýogsa barasym gelýär.
- Goýsana, özüň il ýatyp, it uklaýança rulda oturýan bolaýma?
- Kã günä şeýle-de bolýar. Hany maşyny çykarayyn ýörite bararyn.
- Bolýar, hoş onda häzirlilikçe.
- Hoş, sag-aman işle.
- Mülk ýerimä bilýäň, günortan meýdan düşelgä barsaňam çaylaşara ýagdaý tapylar.
- Nesip bolsa...

Myratdurdy bu gürrüňlerini içinden dowam etdirdi. „Dogrudanam mülki menem birine goýmaly-ha bolaryn. Ogullarymdan kiçisiniň eli pile gelşip dur welin, ol okuwyna-da agasyndan ökdeje diýýäler. Oňa okan ugruňy taşla-da, ýere eýe bol diýmäge neneň diliň barjak? Be-e, şu wagta çenli munuň pikirini etmändirin-ayt...” Ol özüne mülk diýlip berlen ýere köp zähmet siňdiripdi. Gyşyna beýleki daýhanlaryň kän öýünden çykmaýan wagtam ol meýdan ýerinden çykmandy. Oba gelýän ýolbaşçylary onuň ýerini görkezmäge aýlardylar. Mülkdarlary köpeltseň hemme ekin ýerler şeýle düzgünli bolaýjak ýalydy. Emma, beýle bolmaýardy. Çünki, onuň üçin Myratdurdyňky ýaly gyşyn-ýazyn özüňe dözmek, işiňe janyň bilen ýapysmak gerekdi. Ol bu ekin meýdanyny ýaşaýan öýündenem gowy görýärdi. Käteler öýünde içi gysyp durup bilmese, meýdan düşelgesine tarap gaýdardy. Edere iş goýmadygam bolsa, ekininiň başynda otursa, şo-da ýeterlikdi. Bu gün welin bärde iş bardy. Ýerleri tagt etmelidi, sürüme taýýarlamalydy. Şol işem ony ünjä goýan pikirden halas etdi. Üstesine, edil gapdalyndaky 10 gektar ýeri üçe bölüp, täze kärendeçilere paýlapdylar. Olaram ýerlerini suwarmaly, suwy paýlaşmaly, garaz iş ýetik boljak.

Myratdurda goňşy bolup gelenlerem öz obasynyň adamlary – üç dogandy. Doganlaryň iň ulusy Garly ozal mal fermada kärendeçidi. Elbet, işi ugrugan dälirdä, indem ýer alyp daýhançylyk etmäge gelipdir. Iki inisinem ýanyna alypdyr. Inilerini Myratdurdy gowy tanamaýardy. Özler-ä bilimli-sowatly ýigitler bolmaly.

Bu gün näme üçin pile ýapyşypdyrlar? Geçen ýyl bugdaý gowy bitip daýhanyň gazanjy mese-mälim artdy. Belki şol olary daýhançylyga höweslendirendir? Myratdurdy, dogrusy, adamlaryň näme edip, näme goýýanyndan bihabar bolmak üçin daýhaçylygy özüne kär edinen ýalydy. Hiç haçanam, hiç kim bilen işi bolmandy. Gepden, gürrüňden daşda bolanyny kem görmezdi. Ýogsa, ozalky goňsusy Nury bilen üç ýyl basalyk ekin ekdiler. Birdenem ol ýerini taşlady-da gidiberdi. Myratdurdy onuň nämeden beýdeninem bilmän galdy. Hoşlaşanda „Bizden bir öýke-kine etmediň dälmi?“ diýip sorady. Nuram üç ýylyň içinde kösenen ýerinde goldap, elinden gelen kömegini beren Myratdurda diňe taňryýalkasyn aýdyp gidipdi.

Täze küýzän suwy sowuk. Täze ýer alanlar ekin ýerlerine Myratdurdan öň geipdirler. Myratdurdyňky ýaly 10 gektarlyk ýeri üç paýlaşypdyrlar. Suwy ikä paýlap – ýarsyny öz ýerlerine tutmaga alyp, ýarsynam aradan geçýän ene ýaba akdyrypdyrlar. Myratdurdam goňsulary bilen salamlaşyp, ýeriňiz düşümlü bolsun diýip, ene ýaby böwetläp suw paýyny aldy.

Suwy ýeriňe alaňsoň ol seni peýwagtyňa işletmeýär. Gerek ýeriniň böwedini açyp, gerek ýerine böwet basyp birsalym haýdamaly edýär. Myratdurdy bu işlere werzişdi. Ol az salymyň içinde suwy düzgüne saldy. Emma goňsulary başagaýdylar. Üçüsi üç ýerden haýdasalaram, suwa diýenlerini etdirip bilmeýärdiler. Suw bir ýerde agyp ýatsa, bir ýere-de çykmajak bolýardy. Doganlar ýer düz däl diýip bir çykdylar, suwuň aňyrsy güýçli bolýar diýişdiler. Bir-birlerine janlyrak bolsana diýmäge çenli baryp ýetdiler.

Myratdurdy bu zatlardan bihabardy. Dogrusy, ýaşynyň altmyşa ýetip mülk ýerini kime goýmaly boljagynyň pikiri sussuny basdymy boýnuny uzadyp, goňsularyna „Armaňam” diýmegem ýadyna düşmedi. Onuň öz işi bilen bolup, üç adamy aljyradýan suwuň önünde ýeke özüniň durup bilşi doganlarda biraz görübilmezçilik oýardy. Körpeleri Atajan içer ýaly suw soramak bahanasy bilen aradaky ýapdan towsup geçip, Myratdurdyň ýerine geldi. „Bassyrmaň aşagynda bardyr” diýlen Atajan joýalara düzlen suwuň endigan akyp barşyna haýran galyp seretdi. Düşelgä baryp suwdan ik-üç owurt owurtlady-da agalarynyň ýanyna gelip görenlerini gürrüň berdi.

Garly:

- Kyrk ýyl bäri daýhançylyk edip ýör, ýogsa biz ýaly bolar öýtdüňmi? – diýdi.

Ortanjylary Keýmir:

- Kyrk ýylmy? – diýip haýran galdy.

- Ondanam kän bolmagy mümkin. Atam bar wagty ýanynda kömekçi bolupdyr.

Olaň atalaram daýhan adam eken.

Atajan ýeňsesini gaşap:

- Kyrk ýyllap pilden başga zady bilmän işlän bolsa, o nähili adamkaraýy? – diýip

geň galyp doganlaryna bakdy. Onuň soragyna Garlyň hasam gahary geldi:

- Ikimizden gowudyr. Suwuňa seret hol beýläň agdy.

Atajan gyssanyp agan suwuň öňüne gum atjak boldy. Emma oklany ýa bäri düşýärdi, ýa aňry. Suw bolsa muňa hasam çaykanyp, ep-esli ýeri dilip suw alynmadyk joýa geçip ugruny üýtgetdi. Atajan suwuň sowulan ýerine ýakynyrak barmasa boljak dälidi. Şol ýere tarap ik-üç ädim ädenem şoldy welin, aýagy palçyga gitdi. Ädigini palçykda galdryp, zordan gury ýere çykdy. Gahryna:

- Bu nä ejirimizay, ýok bolsunlaý – diýdi. Gowy surnugan Atajan ädigini palçykda galdyranyna içiniň yangyjyna indi eline pil aljaga meňzänokdy. Tossarlyp esli oturdy. Ahryry inisiniň bolşuny halamadyk Keýmir:

- Hany tur gaýrat et, planylaň gektar alyşlary ýaly diýen gürrüňe galmaly – diýip, ony köşeşdirmäge çalyşdy...

Gün günorta golaýlady. Häzir zyndan aýaly Abat naharyny getirmelidi. Aýalynyň gelerine garaşa-da, Myratdurdy içinden oňa-da käýindi: „Aýdyp-diýip düşündirip bilmedim. Zyndan naharymy daşap ýörme baryp iýerin diýsemem edenok.

Gayta, „Menden düşelgäni gysganýaňmy?“ diýýär. Ýa öýden çykmanka öňürdip baraýsammykam? Aý, ýok, bäsini taşlap gitsem bolmaz. Barsamam, gelenime iýgenip öýläňem mazasyny gaçyrar. Hany gelsin, bir salym gümür ýamyр ederdä.”

Onýança goňşularam çaya çykarman boldular. Ýanlarynda ýeňil maşynlary bar, öýe gidip-gelmek olara mesele dälidi. Myratdurdy aga-da „Ýör öýüne düşürel, gaýdyşynam alyp geçeris” diýdiler. Ýöne Myratdurdy aýalyna garaşmagy, aňyndaky ünjüni meýdanda aýaly bilen paýlaşmagy ýüregine düwüpdü.

Myratdurdy olara:

- Siz ýöräberin, oganlar. Keýwany bilen ýolumyz sowaşyk düşäýmesin – diýdi.

Myratdurdyň in ýakynynda duran Atajan:

- Bolmasa, ertir bile gidip, bile gelelin, maşynda ýer bar – diýdi.

- Hany ertire bir çykalyň. Tüweleme Orazmyrat aga meňzäp dursuň, soraman kimlerdendigiňi aýdyp oturmaly.

Garly:

- Atamyzyň at dakylanydyr ol – diýdi.

Myratdurdy Atajana hasam mähir bilen bakyp:

- Tüweleme, şeýdiýsene. Ataň pahyr bilen 5-6 ýyl bile işläpdim. Asyl şody meni meýdana höwrükdiren. Gyzyly ýaly adamdy, hany indi olar ýaly adam galdymy?!

Atajan ýüzüne gülüp bakylandan boldumy, ýa hakykatdanam Myratdurdyň 40 ýyl başga kär etmän diňe daýhançylyk edenini halandan boldumy ýüzi açylyp:

- Siz bar ahryryn – diýdi. Muňa agalary gülüşdiler. Myratdurdy Atajanyň sözüne utanyp aşak bakdy, soňam ýylgyryp jogap berdi:

- Bizmi? Biz öňküler bilen deňşdireniňde ýylana goýlandyrys.

- Beý diýmäň, Myratdurdy aga, bizä siz ýaly bolup bolaýsa diýişdik.
 - Biz ýalymy? – diýip, Myratdurdy loh-loh güldi. Soňam gürrüňi başga ýana sowdy:
 - Suwy nätdiňiz, ugrukdyryp bildiňizmi?
- Maşyna münmäge hyýallanyp duran Garly açan agpysyny ýapyp, Myratdurdyň ýanyna golaý geldi.
- Aý, eýgertmedi. Ýarsyny ene ýaba sowduk. Galan ýarsyny zordan düzdük. Nahardan soňam bir synanaýmasak.
 - Bolar, Garly jan. Suw diýeniň ýetginjek oglan ýaly-da. Käýerinde ugruna sürmeli, kä ýerinde jylawyndan çekip, öňüne böwet atmaly. Bolmasa buýrdurmaz. Nahardan geliň, özümem kömekleşäýerin.
 - Kömek diýip size azar bolmaly. Siz bolmaýan ýerlerini görkezseňiz bor. Ýer bijaýrak öýdýän?
 - Ýerem gowy düzlemediler. Bir alajy tapylar-la.
- Garly dagy ýola düşeni bilen Abadam nahary alyp geldi.
- Täze goňsulaňmy ýaňkylar?
 - Hawa.
 - Ýurtlary garşy alsyn. Her kim Myratdurdy bolaýjakdyr welin, aňsad-a däldir.
 - Ony saňa kim diýdi?
 - Diýme gerekmi?
 - Gepiň çyn bolsa, çöregi uzat.
- Abat gelin bolup geleli bári adamym halar-u halamaz diýip durman göwnndäkini aýdyp gelen aýaldy. Gaýny pahyram oňa bu häsiýetini goýdurdyp bilmändi. Goňşy-golamlarynyň gybatkeşiräkleri „Abadyň dilinden gaçyp Myratdurdy meýdanda ýatyp turýamyşam” diýip çykypdylar. Aýalynyň uzadan çöregini „Bismilla” diýip eline alan Myratdurdy sözüni parahat dowam etdirdi.
- Seň adamyňam ilden artyk däldir.
 - Artykmyň-kemmiň il görýär.
 - Bor hany goý, şo gürrüňi. Ogullaňdan jaň edeni beýlekisi bolmadymy?
 - Körpäň ýene jaň etdi. Kakama salam aýt, gowudyrys diýýä.
 - Iberen getiren sag bolsun.
- Myratdurdy howlukman naharyny iýdi. İçinden welin gozgasy gelýän gürrüňini gozgamaň ugruny tapmaýardy. Ahyry ýaryldy:
- Abat diýýänä, ýaşam altmyşa ýetipdir, bi mülki kime goýmaly bolarka?
 - Muň gaýgy edýän zadyny?
 - Beý diýme – diýip, Myrtadurdy gaty çynlakaý gürrüň edýänini bildirip janygdy: – Näme ýyl galdy? Ýa men ýetmişde-de şeýder pil göterer ýörer öýdýänmi? O ýaşa baranlary görýänä, toýa-ýasa zordan görünýärler.

Abat adamsynyň bu howsalasyna geň galdy. Ony arkaýynlatmak üçin parahat jogap berdi:

- Ogullaň geler-dä.
- Haý, olar geleni bilen daýhançylyk eder öýdýäňmi?
- Etmänlerinde näme? Bir daýhany hakyna tutarlar-da.
- Ýok-la, o bolmaz. Kişiň eli bilen ot gorsap ýylynasyň ýok.
- Ýogsa-da seňki ýaly bolmaz. Senem başlarynda durarysyň.
- Sen-ä aňsatjak etdiň oturberdiň. Hökümet näme saňa bu ýeri talaban tutun diýip berdimi?
- Etdirmeseler biljek däl... Sen bu mülküň aladasyny etmesene...

Myratdurdy aýalynyň näme diýjek bolýanyna düşündi. Ýöne oňam jogabyny Abatdan eşidesi geldi:

- Hawa, eýläk näme mülk äkideris?
- Oňam pikirini erkekler etsin. Biziň jogabymyz „çagajygym-balajygymdan” aňry geçmez.

Myratdurdy has agraslandy. Biriniň önünde hasabat berýän ýaly sanap ugrady:

- Aý, näme, kişä ýamanlyk eden ýerimiz ýok. Halal iýdik, halal geýdik. Iki gyzy abraý bilen durmuşa çykardyk. Şolar üç bolan bolsa, has sogaplymyş diýip eşidipdim, nesibedir-dä. Ogullaryňam Alla ýol berse öýli-işikli ederis.

Ybadatlarymam geçirenim ýadyma düşenok. Boldugy bor-da. Ýöne, şu ýere gatyрак yhlas edäýdim öýdýän. Şony bar zatdan öňde goýan ýaly bolup durun. Indi-hä bilinýärem-le bu dünýäň geçegçidigine.

- Yhlas etseň, arassaja zähmetiňe yhlas etdiň, o-da bir ybadat.
- Ybadat kem-ä ýokdur-la, ýöne şu ýaplaň gyrasyna gawun-köwerjik ekip, gelenegeçene hödür edip bilmedim-dä.
- Bu zamanyň adamsy seň hödürine bakmaz. Olar ýaly zadyň bardygyny bilse, ýeriňi tows göteräýerler.
- Menem seň şu aýal düşüňjäne eýerdim-dä. Täze ýyl bir ekeýin.
- Ek ekseň. Men-ä ýörejek. Seň bilen sakyrdaşyp oturmaga ýagdaýym ýok.
- Bor-da. Suwy täze aldyk, bu gün gijiräge galmagymam ahmal.
- Gijiräge galmaýan günüň barmy seň. Wiý, bu goňsulaň kimler, maşynlaryndanam tanamadym?
- Orazmyrat agaň agtyklary, gyrlardan.
- Wiý, hä tanadym. Men gelmänkäm, bir döwür, siz olar bilen goňşy oturypsyňyzam dälmi?
- Edil özi, şolar. Seň tanamajagyň barmy?

Myratdurdy ýene göwnaçyk, daýhan gülküsini etdi. Abat oňa çala elini salgady-da, oba tarap ýola düşdi.

BEDEW ATYŇ DÜÝŞI

(Hekaya)

Haywanat dünýäsiniň çäginde adama iň ýakyny atdyr.

Çünki atyň edil adamdaky ýaly ruhy ýaşagyşy bar we ol düýş görýär.

Gündogaryň sopusylyk ylmynyň ýazgylaryndan.

Annanyýaz seýisiň gyrynyň arkasyna eýer degip agyrdypdyr diýen habar aýlawda ýyldyrym çaltlygynda ýaýrady. Seýis atyny bu halda görüp gözüne ýaş aýlanmyş, aglanmyşam diýýärdiler. Seýis aglamasa aglan däldir welin, bu habary eşiden gynandy. Çünki ol at ýylyň iň uly baýragyny – „Garaşsyzlyk” baýragyny alar diýlip gelinýän üç atyň biridi. Uly toýa, şol toýda geçiriljek baýraklyýaryşa-da iki hepde galypdy. Aýlawyň weternar wraçy Gyrguşuň arkasyna azyndan 10 gün eýer atmaly däl diýip gidipdir. Bu bolsa aty 10 günläp münmek bolmaýar diýildigidi. Şonça wagtlap aty münmän goýup soň ony nädip baýraga goşjak? „Nesbedir-dä, bu ýyl bolmasa täze ýyl” diýip, duýgudaşlyk bildirip gelen seýisleri Annanyýaz gaty parahat garşylady. İçindäki ahmyryny olara aňdymazlyga çalyşdy. Emma bu ahmyryň aňyrsynda tutuş bir ýylyň azaby ýatyrdy. Has dogrusy Gyrguş taýlykdan saýlanyp çapuw ýoluna toýnagy degen günü seýis içinden „Bu at abraý eder inşalla” diýipdi. Ynha indem bir geleňsiz işgäriň eden säwligi zerarly aty özüniň ýeňmegi gaty ahmal bolan iň uly baýragyna goşulman galjak. Günäkäri şol gün işinden boşadan seýis aýlanýar-dolanýardy-da Gyrguşyň ýatagynyň agzyna nädip baranyny bilmän galýardy. Öte yhlaslylyk edip aty gereginden artyk işledeni üçin özünem günäkärleýärdi. Çapuw möwsümleriniň ýazkysynda-da, güýzküsünde-de janawar bu ýyl öňüne at düşürmän geldi. Emma soňky „Garaşsyzlyk” baýragy başga bolýar. Mesele ozana ýapyljak baýragyň has ýokary boljakdygynda-da däl, aýlawda seýis bilen seýisiň, çapyksuwar bilen çapyksuwanyň agramy şu baýrak bilen ölçenýärdi. Annanyýaz weternar wraça dermanlaryň gowusyndan-gowusyny ulanyp, aty çaltlyrak münner ýaly ýagdaýa ýetirtmek isläp, hernäçe kebelek bolsa-da, bary netijesizdi.

- Seýis, sen aty şu gün görmeli däl-ä. On günden bärde aty münseň, ýarasy has beterlä. Bar münüber diýemde-de, at seni golaýyna-da goýmaz. On gün diýibem men seni gynandyrmajak bolup bärden aýdyp durun. Ýöne göreli, belki on günde gutulaýady.

- On gün diýýän, uly baýraga iki hepde galdy. Şo çapuwda çapmajak bolsa, bir aýdan gutulsa-da tapawudy ýok.

- Wah, nädeýin, Annanyýaz jan. Aty kän münüpsiň. Janawarda et galmandyr.

- Haý şol haýwan, ýeňiljek eýeriň boşaryna howlugyp, agyr eýeri salmadyk bolanda beýle bolmaly däl-di-le.

- Nesibedir-dä, ýyl boýy baýrak alma kemini goýmadyň.

- Ile-de gezek ber diýýäňmi? Seňkem dogry dogtor jan. Ýöne atyň gözüne seredä. Şu wagtam aglajak bolup dur. Çapuw günü gel, ony ýola çykarmasam, şonda görersiň bolayşyny.

- Onda-da ozjagyny bilýän aty sen aýtmagyn. Ine, dermanlary, iki wagtyna çalarsyň. Gurap aýrylmaly-da...

Seýis atyny iýdip daşary çykardy. Gyrguş kellekisineagram salyp, elden sypaýsam diýýärdi. Agşam şemaly goňşy athanalardan garşydaş atlaryň der ysyny getirýärdi. „Seýisim näme üçin meni münmeýärkä?“ diýýän ýaly, at ýer peşeyärdi. Gözüni çapuw ýoluna dikip, keýerlip durýardy. Bu wagt münüş wagty dälem bolsa, ýolda iki-ýeke at görünýärdi. Olara gözi düşüp janawar çala hokrandy. Seýisine özüniňem ýola çykasynyň gelýändigini aňdyrjak bolýan ýaly şol tarapa çala dyzady. Annanyýaz atynyň her hereketinden diline düşünip durdy.

- Wah, janawar...

Annanyýaz beýdip odundyryp durman aty yzyna – ýatagyna äkitmäge hyýallandy. Ýöne atynyň ýatagyna salanyň bilen köşeşmejegem köre hasa. Atbakar oglana bedirä suw aldyryp, atyň aýaklaryny ýuwurdu.

- Aýagyňy ýuwup berip durkalar bir köşeşäý-dä, janawar...

Ertesi daňdan, münüş wagty gelende Gyrguş darajyk ýatagynyň içinde iki-baka aýlandy. Ýatagyň kiçijik penjiresinden burnuny daşyna çykaryp hokrandy. Ýer peşedi. Atyň hokranşyny görüp, seýis ony diňe eýeriň keçesini atyp münsem näderkä diýdi. Ýöne eýersiz-üzeňnisiz bu atyň üstünde oturyp biljek gümanyň barmy, üstesine ýarasyna-da degersiň? Seýis ony ýene daşaryk alyp çykdy. Bu gezek ol ýola gözüni dikibem durmady. Daşyna çykany bilen öňe omzady. Kellekiniň tanapyny tutup duran seýisiň özi bolansoň ol elden sypyp gidip bilmedi.

- Dur janawar. Dur diýdim men saňa. Näme keýpine münülmeýändirin öýdýäňmi? Hop-hop.

Gyrguş ýuwaşady. Ýöne ýaňky ýaly gaçmak oýnuny ol haçan etse edibermelidi. Annanyýaz atbakar oglana gamçy getirip ber diýip gygyrdy. Gamça gözi düşen Gyrguş gaharly kişnedi.

- Kişneseň kişnäber. Ýola-ha çykaýaňok.

Garagol çaga bilen gepleşýän ýaly gaharly hüňünrdeýän seýis elindäki kellekiniňtanapynysilkip goýberdi. Sypyp bilmejegine gözi ýetensoň Gyrguş eýesiniň daşyndan aýlanmaga başlady. Aty aýlandygyça seýisem bagy uzaltdy. Aýlanýan aralygy bat almaga maý bermänsoň janawar zordan öňürdikläp bilýärdi. Gulaklarynyň ýeňsesinden çyg görünenine begenen ýaly, Gyrguş badyny gataltmaga dyrjaşdy. Kellekiň tanapyndan berk tutup duran seýis atynyň bolşuna

hem begenýardi, hem ony elinden sypdyrmazlygyň gara gaýgysyndady.

Beýleki atlary münüp işletmäge çykan atbakarlaryň yzyna gaýdyp gelenlerini görende seýis Gyrguşy tanapda aýlap duranyna eslije wagt bolandygyny bildi. Aty ýuwaşatmaga çalyşdy.

- Hop-hop janawar.

Gyrguş badyny peseltdi. Ýörişe geçdi. Seýis ony ýöredibem esli aýlady. Atbakarlar beýleki etmeli işlerinem unudyp, Gyrguşyň ýaňy dogan Güneşe hasam owadan görnüp aýlanyp durşyny höwes bilen synlamaga durdular. Başga wagt bolsa seýis „Aňkarşyp oturmaňyz näme? Dagaň işli-işiňize” diýip, olary dyr-pytrak ederdi. Emma häzir onuňam keýpi atynyňkydan pes däldi. Ýogsa kellekiniň tanapyndan aslyşa-aslyşa gollary gurara gelipdi. At ahyry duraňkyrlady. Seýis oglanlardan iň ekabyryny ýanyna çagyrdy. Tanapy onuň eline berip: „Aty ýataga salaý” diýdi. Gyrguşyň burnuny parladyp ýataga tarap barşyny yzyndan synlap duran seýis atbakarlaryň arasyna bardy. Olaryň içinde seýisiň ýaňy murty taban körpe ogly Söýünem bardy. Ol mekdepden rugsat berlende, dynç günleri at münüşmäge gelderdi. Soňky synpa geçeli bári bolsa kakasy oňa her çapuw günü birden-ikiden at çapdyrýardy. Oglunyň ýyljyraklap, ýüzüne bakyp duranyny görüp, seýis çaga ýaly ony kowalamaga durdy.

- Hany men şun murtuny syraýyn-la.

Kakasynyň gaty keýpi kök bolanda edýän bu oýnuna belet Söýünem ökje gösterdi. Gyrguş welin ýatagynda ýüregi düşüşen ýaly parahat durdy. Kiçijik penjireden burnuny daşary çykarmak beýle-de dursun, oňa tarap bakanokdam. Atynyň rahatlanyny gören Annanyýazyň dünýesi hasam giñedi. Ol uly baýraga çenli atynyň tabyny nädip saklap biljekdiginiň ýoluny tapanyna begenýardi. Esasy zat çapuw günü at arkasyna eýer atdyrsa bolýar. Gyrguşyň deri gaýdanson ony täzedden kellekiledi. Kellekiniň tanapyny Söýüne berip, berk saklagyn diýip tabşyrdy. Özem usullyk bilen baryp atynyň arkasyna derman çaldy. Derman ötyän bolmaga çemeli, endamyna degenden Gyrguş eýesine agyz saljak ýaly kellesini oňa tarap çalt öwürdi. Söýün çekibem ýetişmedi. Gyrguş kakasyna agyz urandyr öýdüp ol gorkup gitdi.

- Kaka dişläýdimi?

- Haý, gorkak, seýisinem at dişläirmi? Onda-da muň ýaly häsiýetli at.

Ertesi gün daňdan Gyrguşy seýis kellekiniň tanapyny has uzaldyp daşary çykardy. Bu gezek at gaçjagam bolmady, ýagdaýa düşüş eýesiniň daşyndan aýlanmaga durdy. Ýene-de iki sagat çemesi aýlanson seýis aty ýatagyna saldy. Bu ýagdaý on gün dowam etdi.

Toý gününe dört gün galypdy. Çapyşygyň tertibinde Gyrguşy ussat çapyksuwar Öwezli çapmaly diýlip görkezlendi. Seýis Öwezlä „Sen göwnüň islän atyňy çap, baýrak nesibäňden galma” diýdi.

Çapywa iki gün galanda atlar daruwa çykarylyp öňünden aýak urşy barlanyp görülýär. Weterinar wraç gelip Gyrguşa ýeňlijek çapuw eýerini salyp darydyp biljekdigini aýdanam bolsa, Annanyýazony daruwa çykarmady. Gyrguş bilen bile uly baýrakda çapmaly Karary darydyp oňdy.,Gyrguşdan tamasy bolsa, kakam beýtmezdi” diýip, muňa Söýün hasam gynandy.

- Náme keýpiň ýok, ogul?

- Aý, Gyrguşy darytmadyk. Öwezlem ony münmejek bolsa...

- Náme biziň atymyz diýip olbaýrakdan galsynmy? O bolmaza.

- Ýa Gyrguşy goşjagam dälmi? Kararam gowy darady.

- Goşarys. Öň Karary Gyrguşa kömekçi bolsun diýip goşardyk. Bu gezek Gyrguşyň Karara peýdasy degmegi mümkin. Şu gezek Gyrguşy özüň münäýseň nädýär?

- Menmi?

- Hä näme?

Annanyýaz oglunyň gözlerinden bir zatlar okajak bolýan ýaly onuň içine-içine seretdi. Söýün beýle teklibe garaşmandy. Onuň çapyksuwar bolup at çapmaga başlanyna ýaňybir ýyl. Gyrguş bilen bir gezek kiçiräk baýragam alyp gördi. Ýöne „Garaşsyzlyk” baýragynyň çekeleşigi başga bolar. Şonda-da Söýüniň oglan ýüregi oňa tas „Çapaýyn, kaka” diýdiripdi. Akyly welin bada-bat oňa garşy çykdy. Içinden: „„Garaşsyzlyk” baýragynda çapardan ir-how maňa” diýdi.Ol özüçe dogry çykalga tapdym hasap edip:

- Agramymam ýetmeýär – diýdi. Annanyýaz bu jogaba garaşyp duran ýaly:

- Menem seniň ýalykam başlapdym uly baýraklarda at çapmaga. Kakam pahyr ädigimiň her gonjuna ep-esli gurşun gysdyrardy – diýdi.

- Masgara bolaýmasak?

- Nämäň masgarasy? Atdyr-da bir-de ozar, bir-de galar. Gyrguşyňa häzir nähili çapjagam belli däl. Nädýäň çapýaňmy?

- Sen näme diýseň...

Söýün boýnuny birýana gyşardyp sözünem soňlap bilmedi. Bu onuň ýüregindäki gorkudan hem oglanlygyndan habar berýärdi. Kakasam gürrüni belli bir netijä eltmän şol ýerde goýdy. Ol ogluna bir ýumuş buýrup athana ugratdy-da yzyndan synlady. Entek oglanlykdanam doly saýlanyp-saýlanmanka oglunyň gerşine uly ýüküň düşüp barýanyna nebsi agyrdy. Emma niýeti – Gyrguşy oňa çapdyrmakdy. Şeýtse bähbitli ýerlerem, ters boljak ýerlerem bardy. Birinjiden, Söýün Gyrguşa münse garşydaşlary oňa kân ähmiýedem bermezler. Ikinjiden, bu çapuw ogluna uly mekdep bolar, tejribe gazandyrar. Edil şonuň ýalam Gyrguşyň üstüne oglanyň münenini duýup, jylawa buýdurmajak bolmagy mümkin. Birden, öwrenjelik edip Söýün eýeriň üstünde çala çaykansa, Gyrguşyň arkasyndaky agyrysam gozgap biler.

Bulary, bulara meñzeş bähbitli hem ters taraplary akylyndan geçirip, seýis belli bir ýerde oturyp karar tapmady. Kakasyny ýatlady, öz oglanlyk ýyllary zol-zol gözöňüne geldi durdy. „Gyrguş, üstünde-de oglum oturyp ozaýsa...” „Göwnüň isleýändir, ilem baýragy almagyň gije ýatman pikirinde gezýär. Öwezli ýaly öýli-işikli, jahyl çapyksuwar bilen at gamçylaşyp pellehahana gelmeli bolsa, jygbajygda ogluň ejiz geljegi görnüp durmanmy”.

Eýýäm agşam düşüpdü. Aýaklary ony Gyrguşyň ýatagyna eltdi. Görse oglam atyň ýanynda. Söýün kakasyny görüp ogurlykda tutulan ýaly birbada aljyrasa-da, „Kaka, atyň arkasa gowy gutulyşypdyr” diýdi.

- Gaşaw degrip gördüňmi?

- Ýok. Häzir göräýeýin.

Söýün dem salymyň içinde demir gaşawy alyp geldi. Ilki atyň boýnuny gaşaşdyrdy. Soň gaşawy atyň sagrysýndan ýöretti. Ýuwaşlyk bilen eýer atlyýan ýere ýakynlaşdy. Seýis öz ýarasynyň üstünden demir gaşaw ýöredljek ýaly tisginip, ogluna „Dur” diýip gygyrdy. „Degme, süpürseň eliň bilen çala süpür-de çykaý ýatagyndan”. Söýün kakasynyň diýişi ýaly etdi.

Gyrguşda toý gününüň golaýlap gelýänini syzmaň häsiýetiniň bardygyny Annanyýaz bilýärdi. Häzir ony ýeke goýmak iň dogrusydy. Karar welin beýle däldi. Oňa çapyldam bir çapylmadam bir ýalydy. Seýisler şular ýaly parahat aty has gowy görýärler. Gyrguş ýaly aty tabynda saklamak kyn bolýar.

Seýis atbakarlaryň otagyna bardy. Söýüniň olara gatyşman bir çetde çugtdyryp oturanyny görüp, öýlänkigozgan gürrüňine ökündi. İçinden: „Çapdyrjagam bolsaň, çapdyrmajagam bolsaň, özüň kararyňy aýdalmalydyň” diýdi. Seýis ertir toý günü özlerinden çapuwa goşuljak beýleki atlaryň haçan taýyn bolmalydygyny, kimiň näme işleri etmelidigini atbakarlara tabşyryşdyrdy. Söýüni ýanyna çagyryp işgärleriň otagyndan çykdy. Söýün kakasynyň yzyna düşüp barşyna onuň näme diýjeginiň aladasyndady. Annanyýaz athanadan çykdy. Suwdan çykan balyk ýaly uludan demini aldy.

- Söýün, Gyrguşa ertir özüň münersiň. Ozsaňam, galsaňam nesibämiz. Ýöne bu hakda atbakarlarymyzyň ýanynda-da dil ýaraýmagyn. Irräjik ýatda dynjyňy al. Çapuwyň nähili agyr boljagyny özüň bilýäň. Aralygam öňki çapýan çapuwlaryň ýaly gysga däldir.

Çapyşyk möwsümi başlanandan soň, tä toýlar sowulýança, Söýün aýlaw günleriniň öň ýanyndaky gije mydam bärde ýatardy. Kakasy irräk ýat-da dynjyňy al diýip tabşyransoň, düşegine ir geçdi. Degşip-gülüsmäni halaýan atbakarlaram ýatmak bilen boldular.

Aýlawdaky ähli athanalarda çyralar adatdakysyndan bu gije irsöndi. Athanalaryň depesinde daşarda ýanyan çyralar bilen, ertir hyryn-dykyn doljak, tomaşaçylaryň oturýan ýerleriniň çyralary söndürilmän goýlardy. Atbakarlaryň, hatda

seýisleriňem arasynda bu gije düýş görmek, şol düýşüne salgylanybam atlarynyň ýeňjegini-ýeňiljegini öňünden biljek bolmak endiklilerikändi. Şonuň üçin häzir her kim çaltyrak uka gitjekdi, gowy düýş görjekdi. Söýüniň welin, näme üçindir birden ejesini göresi geldi. İçinden „Ertir Gyrguş bilen birinji bolaýsam, şol ejem jan seniň üçin ozdugymdyr” diýdi. Bahymrak uka gitse, göwnüne gowy düýş görjek ýaly, zor bilen uklajak boldy. Birdenem „Ertir Gyrguş bilen turuwbaşdan gaçsammykam, ýa Garamaşalyň ygyny saklap gelsemmikäm? Karary kakam nähili çapdyrarka? Ony Rüstem münse, erbed-ä çapmaz. Beýleki atlaram güýçli welin, Garamaşal bar-da. Gyrguşyň arkasy sagat bolanda ol bujagaz atlara eýgertmelem däl...” diýip içini gepletmäge başlady. Beýdip dowam edip gidip otursa, ýatyp bilmejegine düşünen Söýün, içinden 1,2,3,4... diýip sanamaga başlady. Kellesine nähili pikir gelse-de, kowup, ol erjellik bilen sanamasyny dowam etdirdi. 624, 625...828, 829... Ol ahyry uklap galdy.

Annanyýaz seýis düýşe ynanmazdy. „Düýş nämä gerek, atyň aýdyp dur ahyryn nähili çapjagyny” diýerdi. Bu gije welin, onuňam „Düýşüme näme girerkä?” diýen pikir aňyndan geçdi. Emmaöňli-soňly düýş görer ýaly rahat ýatybam bilmedi. Irkildi oýandy durdy. Bir irkilende ogly Söýün murtuna päki degirýärm, muňa-da gahary gelip käýinýärm, ber-bulaşyk zatlar düýşüne girdi. Olaram nämä ýorjagynam bilmedi.

Gyrguş welin dik duran ýerinden, göwresiniň agramyny yzky aýaklaryna gezekleşdirip atyp süýji uka gitdi. Jany sag at, sygyr maly ýaly ýere ýatmaýar. Giňiräk ýere çykarylsa, agnar-turar, şeýdibem taýlykdan soň bütin ömrüne adama aýak üstünde durup hyzmat eder. At ozal ganatly bolup, Asmanda uçup gerezer eken diýýärler. Adama ýüregi bilen berlip, oňa hyzmat etjek diýende, perişdeler ata ganatlaryň gyrylar diýenmişler. At şonda-da, ganatlaryndan geçip adamyň ýanyna ýere gonanmyş. Şondan bärem gaty göwni göterilen at, uçsam diýip aýak aldygyna çaparmyş, atyň ýyndamlygam şondanmyş.

Gyrguşa düýşünde perişdeler ganatlaryny gaýtaryp berdiler. Ol ganatlaryny bir galgadanda bulutlaryň üstüne çykdy. Her buluda bir aýagyny basyp durşuna aşak seretdi. Ýerde ähli seýisu-atbakar oňa haýran. Diňe Annanyýaz bilen Söýün ikisi ýarymýaş aglaýardy. Söýüniň kakasy: „Özümden boldy, özümden boldy. Beýle gowy seýislemeli däldim” diýip gygyrýardy. Gyrguş muňa seredip durup bilmän ýene ýere gondy. Ýöne bu gezek onuň ganatlary gyrylmady. Öň aýagynyň birini epip seýisiniň öňünde egildi. Annanyýaz ogly bilen artlaşyp Gyrguşa mündüler. Gyrguş ganat kakyp ýene asmana göterildi. Aşak seredip barýan Söýün ýokary galdyklaryça aşakda gyzaryp görünýän aýlawyň kiçelişine haýran galdy. Athanalar otlyçöp gabyndan uly däl, adamalar garja-garaja nokatlar bolup çala görünýärdi. Çapuw ýolam kiçele-kiçele tamdyrdan çykan çörek ýaly boldy. Söýün durup bilmän: „Kaka-kaka aşak seret, aýlawymyz çörege meňzeýär” diýdi. Annanyýaz:

„Ol biziň çöregimizdä. Oňa ikilik etmegin, ony har etmegin” diýip, janygyp ogluna öwüt bermäge durdy. Gyrguş seýisiniň sesine oýandy. Gözüni açsa hakykatdanam seýisi bilen ogly öz dillerinde hümürdeşip durlar. Diňe olar onuň arkasynda dældiler.Özüniňem ganatlary ýokdy.

Annanyýaz ogly bilen geljekki çapuwyň maslahatyny edýärdi.

- Eger at tanaýan bolsam, şu gün bu janawaryň öňüne at geçmeli däl. Görä munuň uçaýjak bolup durşuny.

- Garamaşalam gowy darady kaka, gördüňä.

- Şu gün atymyzhiç maşalyňada eýgertmeýär. Sen ýöne ony goýberme. Başarsaň iň soňda bol. Özüňem gaty seresap otur. Töweregiňe zýyňa garanjaklajak bolma. Bir oturşyňa, kündük ýaly, guýma kenek ýaly otyr. Düşünýäňmi? Soňky öwrümde-debar güýjüne goýberersiň. At seni pellehana özi öň getirer...

Annanyýazyň aýdanlaryny tassyklaýan ýaly Gyrguş iki sapa çala baş atdy. Bu hereket atlara mahsus hereketdi, ýöne onuň aýratyn gözüne ilmegini Annanyýaz gowulyga ýordy. Tas ogluna: „Seret Gyrguşa, ol meniň aýdanlarymy tassyklap dur” diýipdi. Emma beýle oraşan ýaratlar dile alynmaýar.

Uly toýa ýygananan märekeden ýaňa aýlawda aýak basara ýer ýokdy. Birinji çapyşygam „Garaşsyzlyk” baýragynyň çapyşygydy. Annanyýaz „Kebelek” diýlip atlandyrylýan eýer şekilinde tikilen iki gat gaýyşy Gyrguşyň arkasyna atdy.

Eýerden uly görünýän üzeňnileri düzedişdirdi. Atyň başyny saklap duran Söýün:

- Kaka, ýaraň üstüne ýumşak bir zatjagaz goýjak dälmi? – diýip sorady.

- Ýok. Goýan zadyň gaýta aşagyna düýröger. Hany çekinem çekeyin sen aty berkiräk sakla.

Annanyýaz çekini çekende at gobsunjyrrar öýdüpdi. Emma Gyrguş ýere sanjylan ýaly bolup durdy.

- Daşarda münäýjekmi?

- Şeýdäýeýin.

- Çykar onda, Alla ýaryň.

Söýün Gyrguşy uýanyndan idip daşary çykaryp barsyna agşamky ýaly onuň arkasyndan elini ýöretdi. „Kebelegiň” üstünden ýaraň ýerleşýän yerini sypady.Daşarda kakasy çala gop berenden ata atlandy. Atlansa-da, atyň arkasyny agyrdýandyryn öýdüp ynjakly oturmady.

- Wiý dur, gurşunlaryňy al.

Onýança atbakarlaryňbiri gurşunlary uzatdy. Annanyýaz olary oglunyň ädiginiň gonjuna dykyşdyryp durka, birden Söýüniň murtuny syranyna gözi düşdi.

- Haý, garagoljam, ony nädäýipsiň? Çapuwdan soň özüm syrjakdyma.

Kakasynyň „garagoljam” diýmesine ýylgyran Söýüniň göwni göterildi. Onýança Karary münjek çapyksuwaram geldi. Ol Karary münüp çykýança Annanyýaz ogluna soňky tabşyryklary berdi:

- Atyňa gamçy uraýmagyn. Asyl ber şo gamçyňy bärlik. Şu gezek gamçy urulyp ozmaly bolsa galaýsyn.

Söýün birbada gamçysyny bermejegem boldy. Soňan içinden: "Seýis, wiý, kakam gowy bilýändir" diýip, gamçysyny oklap goýberdi. Kararyň çapyksuwary Rüstem Söýüniň gamçysyny kakasyna oklanyny gördi. Toýhana barýarkalar ondan:

„Gamçyňy näme taşladyň?” diýip sorady. Söýün: „Gamçylaşmak aladam ýok, kakam aty ynýtman gidip-gelseň bolýar diýdi” diýip jogap berdi.

„Garaşsyzlyk” baýragyna çykan iň saýlama atlar toýhana ýygnandy. Öwezli goňşy obaň Garamaşalyny münüpdür. Ine-de atlar ýola düşdiler.

Gyrguş jylawy gara güýjüne çekýän Söýüniň goluny goparyp barýardy. Ondan yzda at ýokdy. Karar öňüräkdedi. Ýoluň gyrasynda durup atlardan gözünü aýyрмаýan Annanyýaz ýetişibildiginden: „Berekella, berekella” diýýänini özem bilenokdy. Bu „Berekella” Kararyň çapyksuwaryna degişlimi, ýa Söýüne – düşüner ýaly däl. Atlar ýoluň ýarysyny geçdiler. Gyrguş orta gürpe bardy. Soň üçünji orna geçdi. Öňde Garamaşal bilen onuň sagrysyny ýassanyp barýan Karar bardy. Göni ýola çenli iki öwrüm galanda Söýüniň entek oglandygy bildirip, golunyň güýji gaçdy. Uýluklary gowşap, „Guýulan kenek” ýaly oturmasy kynlaşdy. Ol indi jylawy tutup oturyp bilse razydy. Jylawyň gowşanyny bilen Gyrguş öňdäki ikiň yzyndan ýetdi. Şol badyna-da öňe saýlandy. Toýnaklary gulagynyň deňinden gaýydýan Gyrguşa edil ganat biten ýalydy. Ol barha arany açýardy. Soňky öwrümden öwürlip ýeke özi gönä çykan Söýün yzyna seretsemmikäm diýdi. Oturyşyny üýtgetmän goltugynyň aşagyndan seredip gördi. Yzda bölek-bölek bolup öz atynyň tozanyndan başga görünýän zat ýokdy. Ol kakasynyň tabşyrygyny saklap yzyna gaňrylmady, elinde baryny edip atyny gyssamaga başlady. Dogrusy, Gyrguşy gyssamagam gerek däl. Ol deňiz ýakasyndaky ak çarlaga meňzäp, uçup barýan ýalydy. Pellehana golaýlap, Söýüniň indi yzyndan at ýetmejegine gözi ýetende Garamaşal bilen Karar ýaňy gönä düşüpdiler. Pellehandan geçenden soň demi-demine ýetmejek bolýan Söýün atyň başyny çekip yzyna gaňryldy. Karar bilen Garamaşalyň gamçylaşyp gelýändiklerini gördi. Emma kimiň ikinji baýragy alynyny aňşyrmak oňa başartmady. Pellehandan geçen Kararam ýetip geldi. Söýün zordan onuň çapuksuwaryndan: „Nät diň?” diýip sorady.

„Ikinji inijigim, ikinji!”. „Gözüň aýdyň”. „Sag bol, seňem gözüň aýdyň.

Deňämizden nädip geçeniňem bilmän galypdyryn. Bir görsem ho-ol öňde tozap barýaň”. Söýüniň begenjinden uçaýjak bolup, ylgap gelýän kakasyna gözi düşdi. Hossaryna görenden boldumy Söýün atyň ýalyna nädip maňlaýyny goýanyny bilmedi. Şol barmana-da atyndan agyp gitdi. Gyrguş onuň ýanyndan aýrylmady. Annanyýaz ylgap gelşine ogluny ýerden galdyrdy.

- Näme boldy oglum?

- Ýadaýdym öýdýän, gözüm garaňkyraýar.

- Suw ýokmy?

Oňa suw uzatdylar. Onýança „Tiz kömegiň” maşynam gelip ýetdi. Ýöne olaryň kömegine zerurlyk bolmady. Ataly-ogul Gyrguşyň uýanynyň hersi birýanyndan tutup, baýrak berilýän ýere barýardylar. Olara Prezidentiň gowşurjak baýragy garaşýardy.

GÜÝZ GUNÇALARY

(Hekaya)

Sazçylyk mekdebiniň soňky synpynda okaýan Ýagmyr bu gün ejesiniň gözüne has mährem görünenini, ejesiniň içinden „Gözden-dilden gorasyn“ diýenini nireden bilsin?!

Heniz hökümni doly ýöredip başlamadyk güzüň ýyly günleriniň biridi. Ýagmyr irden turup bägülleriniň bu ýyl iň soňky, açylsam-açylsam diýip duran gunçalaryna başgaça seretdi. Ruhunda üýtgeşik duýgy oýanyp, ýaňy ýigrimi ýaşan ýaş kalby terpenen ýaly boldy. Öýe girende nädip pioninosynyň gapagyny açanyňy bilmän galdy. Barmaklarynyň öz-özi, sähelçe-de agram görmän „Dutaryň owazyny“ çalmaga başlady. Ir bilen pioninosynyň başyna geçmek endigi onda okuwa gireli bári bardy. Ýöne bu gün bar zat başgaçady. Saz çalyşam başgady.

Adatdakysy ýaly ejesi oglunyň ertirligini taýýar edip, saçagy ýazypdy. Nartäç daýza oglunyň sowatman çayyny içenini hernäçe islese-de, sazyň gutararyna garaşdy. Garaşa-garaşa ahyry sazларыň arasyna düşen sähel böwşeňlikden peýdalanyp beýleki otagdan: „Ýagmyr, çayyňy demländirin“ diýip seslendi. Ejesiniň sesine sazynyň dünýesinden çykan Ýagmyr çalmasyny goýdy. Emaý bilen pioninosynyň gapagyny ýapyp, ertirlik edinmek üçin aşhana geçdi.

Ýagmyryň ertirlik edinşi beýleki doganlarynyňky ýaly howul-hara däl. Oglunyň käsesine guýunýan çayynyň sesine çenli beýleki otagda eşidip otyran ejesi başga günlerde bahana tapsa onuň ýanyna barardy. Dogrusy, bahanasyz baranda-da öz ogly, üstesine-de ejesini görse, ony begendirjek gürrüňleri tapagan ogly! Bu gün welin ol Ýagmyry aşa ezizlemekden, öz gözünüň degerindenem çekinip beýleki otagda otyrdy. Ol mydamam öz islegini däl, oglunyň göwnüni öňde goýardy. „Çay içip oturanam bolsa, pikiri sazyndadyr, gowusy azar bermäýin“ diýip içini geplet, diňe oňa diňşirgenip, aşhanadan eşidilýän her şykyrdydan ogluny göz öňünde janlandyryp oňdy.

Ýagmyr ertirlik edinip bolansoň, okuwyna gitmek üçin geýindi. Gutardyş synpynda bolansoň okuwa ol kä ir, kä giç giderdi. Ejesi muny anyklamagy bahanalap oglunyň ýanyna bardy.

- Bu gün ir gitmelimidiň?

- Synpdaşlarymdan görmelim bar, şo taýdanam sapaga baraýjak. Eje kakamyň üzüm gyrykýan gaýçysy niredäkä?

- Ony näme etjek? Bolmaly.

Nartäç daýza derrew gaýçyny tapyp getirdi. Ýagmyr gaýçyny biraz çekinibiräk aldy-da:

- Eje, güllerden okuwa äkidäýjek? – diýdi.

- Äkidäý, oglum. Tikeninden seresap bol.

Ýagmyr irdenki gözüne yssy görnen gunçalardan baş sanysyny uzyn edip gyrkyp alyp durka, şemal onuň saçlaryny maňlaýyna dökdi. Ine, şu ýerde-de ondan gözünü aýyrmaýan ejesi içinden: „Gözden-dilden gorawersin“ diýip, dileg etdi hem alňasak:

- Olary nädip äkitjek? Häzir daşyna bir zat alaýyn – diýdi.

Ýagmyryň welin bar ünsi gyrkyp alan gunçalaryndady. Ol ýüzüni galdyranda, ejesiniň öýe girip gidenini zordan görüp ýetişdi. Ejesi öýden eli owadan, ýaldyrawyky, gül dolanýan kagyzyly çykdy.

- Eje, muny nireden aldyň?

- Mendirin-dä, gözüme ýaran zady zyňman saklaýýan. Biriňizä gül getirdiňiz şuna dolap.

Ýagmyr ýolan güllerini ejesiniň getiren owadan kagyzyly dolady. Güller hasam owadanlaşan ýaly boldy. Nartaç daýza oglundan çemeni kime niýetländigini soraman durup bilmedi. Ýagmyr:

- Kimiň nesibesi bolsa şoňky bolaýmasa – diýip ýylgyrdy. Nartaç daýza ogluny gürletjek bolup:

- Mynasyba berersiň-dä – diýdi.

- Mynasybamy? Mynasyba berjek bolsam ony äkitmelem däl.

- O näme diýdigiň?

- Oňa eje, meniň üçin senden mynasyp adam ýok.

- Ýok, oglum, ejeňe niýetlän bolsaň bada aýdardyň. „Ejeňe az bakarsyň, köp bakarsyň ýaryňa“ diýýämidiň bir aýdymda?

Ýagmyr ejesiniň ünjüli gözlerine seretdi.

- Ýok, eje. Men nirä baksamam, ýüzüm saňa tarapdyr.

- Haý, dillijäm. Bar, gijä galýaň.

Şeýdip obalaryndan çykan Ýagmyr uzak wagtlap ejesiniň gözlerini aňyndan çykaryp bilmedi. Şähere diýip uly ýoluň ugrunda münen taksisiniň sürüjisi

Ýagmyryň gujagyndaky güllere ýiti-ýiti seredip, sesini çykarman oturup bilmedi:

- Güli birine bersem diýip alyp barýarmyň, ýigit?

- Agam, şular-a näme etjegimi özümem bilemok. Gapyda ösüp otyr. Ýolaýyn diýdim-de ýolaýdym. Ejeme beräýmeli ekenim.

- Aý, eje görgülä gül beresiňiz ýok-la, 8-nji mart ýa dogulan günü bolaýmasa?

- Sizem şeýdiýdiňiz. Dogrudanam...

- Ýöne, seredip otursaň, ejeňem gülleri alyp gideniňe begenendir. Olara ogullary ýigit çyksa, gülem şoldur, beýlekem.

- Ýa şeýlemikä?

- Aý, bor, esasy zat gül berjegiň ejeňe ýarasyn.

Ýagmyr içinden: „Işiň kyn ýerem şol-da“ diýdi. Sürüjem bir zatlary ýatlan ýaly esli salym sesini çykarmady. Soň ýene sözünü dowam etdirdi.

- Ýeri onsoň, olary hakykatdanam kime berjegiňi bileňokmy? Ýa at oýnadýaňmy?
- Eger çynym.
- Bir ýerde okaýaňmy? Sen ýöne, göwnüňe alaýma sorag ýagdyryp otyr diýip.
- Ýok-la agam, sazçylykda okaýan, atam oýnadamok.

Ýagmyr gep alyp galmany kyn görüp „at oýnadamok“ diýenine gaharyna ýüzüni sowup maşynyň gapdal aýnasyndan köçä seretdi. Sürüji muny aňmady ýa-da aňmadyklardan bolup sözüni dowam etdirdi.

- Baý-bow, onda-dagy gülüňi öňüňden çykyp alarlar. Aýdymçy-tansçy gyzlar bardyr!

Mundan soň sürüjiň Ýagmyr bilen işem bolman, sözüne „hä“ berilsin berilmesin gürlledi geldi. Edil edere gep tapanyna begenen ýaly „Aýdymçy-tansçy gyzlara gül daşap ýörenlerden dældigiň gowy zat“ diýip bir çykdy, „Olaryňam içinde gül ýaly maşgalalar bardyr“ diýip bir çykdy. Ýagmyr oňa ýeke agyzam jogap bermedi. Ýogsa onuň sürüjä aýdara, hatda käbir aýdanlaryna garşy gidere öz garaýyşlary ýogam däl. Dogrusy, okuw jaýlaryna-da golaýlapdylar.

Ýagmyr maşyndan düşenden soň irden sebäbine özem düşünmän bogan çemeniniň bu gün uly alada goýjagyny syzdy. Bu duýgy bilen maşynyň gapysynam gereginden ýuwaş ýapdy. Sürüji maşynyň gapysyny özi gaýtadan ýapyp, içinden: „Ýuwaşsyran bolýaň welin, betje ogul bolaýmasaň. Gülüň tikenlije tarapy bilen ýumşak ýeriňi bir-iki sapaşyk saýaýsaň beýdibem ýörmersiň“ diýdi.

Ýagmyr sähel salymda arany açan maşynyň zyzndan garap galdy. İçinden: „Gülleri maşynda galdyryp düşen bolsam bolmaýarmy“ diýdi. Beýdip gül göterip ýörmänsoň, gujagy çemenli, özüni oňaysyz duýup: „Dogrudanam, men muny näme etsemkäm? Oňa äkidip berere bahanamam ýok. Käşgä görşüp-duşuşyp ýören bolsam“ diýip pikir etdi.

Ýagmyryň „Ol“ diýýäni aşak ýandaky synpdan Sonagül. Ýöne Sonagülün häzir nirededigem belli däl. Sapakda bolmagam mümkin. Sapakda bolmanda-da „Muny seniň üçin getirdim“ diýip, gülüňi somlap durup bolmaz-a. „Uf-f, nireden ýolupdyryn“.

Ýagmyr çaltlyrak özüni bir jaýda gizlemek isläp, başga-da gidere ugur tapman okuw jaýlaryna tarap ýöräp ugrady. Öz eli bilen başyna alan aladasyndan dynmagyň alajyny gözledi. Kellesine: „Gapyda oturýan daýza goýaýyn. Sonagülede gowşur diýeýin“ diýen pikir geldi. Soňam bu pikirine özi garşy çykdy. „Eder öýdýäňmi? Özüm gowşur diýer“. „Gowsy men bulary yzyna – ejeme äkideýin“. „Olam bolmaz. Ýaňky agam dogry aýtdy. Häzir ony yzyna eltip beräýsem, ejemi diňe gynandyraryn“.

Ýagmyr ýaýdana-ýaýdana okuw jaýlaryna girdi. Birdenem bildiriş tagtasyndaky ýazga gözi düşdi. Saz taglymatyndan okadýan baýry mugallymalary Anna Çaryýewnany mekdep müdirligi doglan günü bilen gutlapdyr. Bu gutlag ýazgysyna

gözi düşenden Ýagmyr bijesi çykan oglan ýaly begendi. Ylgap diýen ýaly Anna Çaryýewnanyň ikinji gatdaky sapak geçýän otagyna bardy. Ýagmyr otagyň gapysyny usullyk bilen kakyp, ony açdy. Içerde niredikä diýip pikirini eden Sonagülüne Anna Çaryýewnanyň iki-çäk, goşmaça sapak geçip otyranyny görüp özüni ýitirdi. Anna Çaryýewna welin gülleri görüp ýylgyrdy.

- Ýagmyr, sen-ä meni begendirdiň. Men seniň örän tertipli hem zehinli, geljegi bar okuwçydygyňy bilýärdim. Emma haçandan bäri sazyňy diňlämok.

Ýagmyr mugallymasynyň sözlerini eşitmeýän ýalydy. Gülüni nesibelisine gowşuryp, zordan:

- Uzak ýaşan – diýdi.

Anna Çaryýewna gülleri höwes bilen aldy. Ýagmyryň göwnüne elinden güli däl-de, söýgüsi alnan ýaly boldy. Hiç zatdan bihabar Sonagül welin hatyna güýmenip otyrdy. Ýagmyr gapynam ýapmagy unudyp otagdan çykdy. Maňlaýyna dökülen saçyna kejjigip olary bir eli bilen ýokarlygyna daraklady. Ýuwaşja ädimläp synp otaglaryna bardy.

Otag boşdy. Haçan görseň başy adamly pionino-da Ýagmyra garaşýan ýaly bolup durdy. Ýagmyr onuň başyna geçdi. Edil ertirkisi ýaly barmaklary ak-gara düwmeleriň ýüzünde erkin „ýüzmäge“ başlady. Ýene-de Nury Halmämmet, ýene-de „Dutaryň owazy“...

Ýagmyr öz synplarynyň gapysynam ýapmagy unudansoň, çalmaga başlan sazy Anna Çaryýewnanyň otagynda arkaýyn eşidilip durdy. Sonagül gapylary ýapmaga niýetlenip ýerinden turmakçy boldy. Anna Çaryewna barmagyny dodagyna ýetirip, „Dur, diňläli“ diýip, yşarat etdi. Soň saza erkini aldyryp, ýuwaşjadan onuň gelýän ýerine tarap ýöräp ugrady.

Ýagmyr dünýäni unudypdy. Birden-birden göz öňünde janlanýan gül gunçalary biri-birine degip täsin owaz çykaryp ýitip gidýärdiler. Birdenem olaryň ornuny Sonagülünň çalaja çaykanýan iki örüm saçlary tutýardy. Birdenem ejesiniň öýden getiren gül dolanýan ýaldyrawuk kagyzy olaryň öňüni gabaýardy. Dünýesi durşuna owazdy. Iň näzik basylmaly düwmelere gezek gelende Ýagmyr nädip egnini gysyp, hyrçyny dişläninem bilmeýärdi. Sazyň joşgunly ýerlerine ýetende bolsa, elleriniň täsin hereketi daragytyndan tänip, gaýyp gelýän güýz ýapragyny ýatladyp, birdenem erkin guşlar ýaly hersi birýana, owsun atyp ýaýrap, akyp gidýärdi. Saçynyň maňlaýyna dökülenem hiçdi, damarlarynyň dartylanam. Bar ünsi düwmelerden çykýan owazdady. Käte usullyk bilen, käte zarply-zarply hereket edýän barmaklaryň aşagynda düwmeleriň özleri saz edip duran ýalydylar.

Anna Çaryýewna ýüzüni tutdy. Sazam tamam boldy. Gözüniň ýaşyny saklap bilmeýän garry mugallyma barşyna Ýagmyry gujaklady.

- Oglum, men... men ussadyň özi direlip geläýdimikä öýdüpdirin.

Sonagül näzik gyz ellerini biri-birine urup, „Nähili täsin!“ diýip pyşyrdaýardy.

Elinden ençeme ussatlar geçen garry mugallymasyndan şeýle uly bahany, özi üçin dünýäde iň owadan elleriň çarpýan çapagynyň sesini eşiden Ýagmyr begenjinden dünýäni unutdy. Anna Çaryýewna boş oturgyçlaryň birine ýönelip, Sonagüle-de oturaly diýip yşarat etdi. Soňam Ýagmyra bakyp:

- Ýene çalsana, oglum – diýdi. Ýagmyr bu gezek höwes bilen Bethoweniň „Aý sonatasyny“ çalmaga başlady.

Häzirki diňleýjileri üçin ol diňe saz çalyp bermek däl, özi saza öwrülip gitmäge taýýardy...

Uzakly gün begenjinden ökjesi ýere degmän gezen, ilkinji gezek gyz maşgalany öýlerine çenli ugradan Ýagmyr agşama golaý obalaryna tarap ýola düşdi. Ejesiniň „Körpäm haçan gelerkä?“ diýip, häli-şindi köçä garaýanyndanam, ýöriteläp onuň gowy görýän böreklerini büküp, suwa ataýmaly edip goýanyndanam häzir onuň habary ýokdy.

Ýolbars (Hekaýa)

Tomsuň yssysy heniz beýle bir ýakyp baranokdy. Gaýta öz ýylsý bilen jana ýakymly ýalydy. Atamyrat aga tutudyň kölegesine keçe atyndy. Öýden agtyjaklaryndan biri çyksa, ýassygam aldyrjakdy. Emma olardan hiçisi görmenoky. Özi alyp çyksa-da boljakdy welin, bir oturansoň turasy gelmedi. „Hany çykarlarla” diýdi-de oturberdi. Bir ýerlerden salkyn şemal ösdi. Ol soňky döwür iň ýakyn hemrasyna öwrülen, altmyş ýaşynda sowgat berlen göterme radiosynyň düwmesine basdy. Ondan çykan ýakymly ses: „Aýdymy aýdan Giçgeldi Amanow” diýenden soň bagşy öz aýdymyna başlady. Halk aýdymynyň muşdagy Atamyrat agaň muňa hasam göwni açyldy. Giçgeldi bagşyň adyna ýylgyrды. Öz ogluna at dakýşy hakydasyna geldi. Oglunyň ýaşı kyrka ýetip özi altmyşy arka atansoňam Atamyrat aga ogluna at dakmaly bolanda Ýolbars adynyň nirden kellesine gelenine häli-häzirem geň galyp otyrды...

Atamyradyň ilkije ogly dünýä inipdi. Indem oňa gysşagly at dakmalydy. Garrylar dakar diýere-de ýagdaý bolmady. Atasy dünýeden ötüpdi, enesem Atamyratlara geljek bolsa poýezdli bir günlük ýol – başga şäherde, körpesi bilen ýaşaýardy. Nursoltan eje şonda-da, gara bagyr ogul agtygynyň bolan gününüň ertesini Aşgabada geldi. Ýöne „Adyny özüňiz dakýň” diýdi. Munuňam sebäbini Atamyrat gaty gowy bilýärdi. İçinden „Bolýar dakaýaryn” diýip içinden gaharly aýtsa-da, ejesine syr bermedi. Belki şol pursadam „Ilki oglum ýolbars ýaly ogul bolup ýetişsin-le” dien bolmagam mümkin.

Gelni Gülaýymam belli bir adyň üçtünde durmady. „Maksatmy, Merdanmy, Kuwwatmy, Guwançmy, Begençmi” näme diýse gowy at diýip durdy. Atamyrat „Ýolbars” adyny aýdanda welin, gelnem „Ýolbarsmy?” diýip ikerjiňledi. Soň oňadarazy bolup „Ýolbarsam delje at” diýdi goýdy. Şol wagt ol ogly bolan gelinleň köpüsiniň edişi ýaly öz sözünüň ýöreyäninden hoşal bolmak üçinem: „Goýsana. Ýolbarsdanam at bormy? Başga at gytmy? Gül ýaly çaga bir ýyrtyjyň adyny dakjakmy?” diýenem bolsa boljakdy. Ýöne Gülaýymda beýle häsiýet ýokdy. Adyny „Gün-Aýym” diýip tutýan gelni entek ýüzünem durlanmadyk bäbejigini gundap otyrka Atamyrat olaryň ýanyna bardy. Oglunyň düwülgije ýumrujagyndan tutup „Ýolbarsjyk, ýolbarsym hany arla-da. Gün-Aýym galpajyklaryna seretsene, bujagazyň saçjagazyny! Dogrudanam Ýolbars diýseňem boljak şuna” diýdi. Şonda belli karara gelse-de, baryp ejesine „Agtygyň adyna Ýolbars dakaýdym” diýende özüne garşy gidilerine garaşýan ýaly Atamyradyň sesi ynamsyz çykypdy. Emma Nursoltan eje garşy bolup durmady. Gaýta: „Şirgeldiň bir görnüşi-dä” diýen ýaly deliller tapyşdyryp adyna eýe bolsun diýdi. Ejesiniň „Adyna eýe bolsun, ýolbars

ýaly ogul bolup ýetişer inşalla” diýeni Atamyraýň böwrüni diňletdi. Içinden: „Ýetişmese näme? Ýetişmesemi... Aý, meňem alada edýän zadymy, näme adyna Şamyrat dakylanlar şa bolaýýarmy?” diýdi.

O wagtlar heniz ýigrimi başem ýaşamadyk Atamyrat durmuşda adamyň diňe ýolbars bolup ýaşap bilmeýändigini başyndan geçirip görmändi. Bolsa-da ogly nalaçedeýin, lellim bir zat bolup ýetişmedi. Şir kimin başyny silkip gezmese-de, göreniň öňünde güjükläbem ýörmedi. Ýöne soň il-gün akylyly eken. Oglunyň „Ýolbars” adyny „Ýolawa” öwürdi-de hemme zady ýerli-ýerinde goýdy oturberdi. „Muňa-da şükür” diýip Atamyrat aga elini dyzyna ýetirdi. Soňky döwür dörän dyzlaryndaky agyry ýüregine batyp gitdi. Şol wagt ogly Ýolbarsam öýden çykdy. Kakasynyň kölegä atan keçesiniň gyrasyna baryp otyrды. Atamyrat aga gobsundy-da:

- Ýassyk diýäýjekdim. Gyzlaňam biri çykmany.
- Aý, olar ejeleri bilen telewizora gyzdylar. Ýassygy özüm alaýaryn.
- Gygyraýsana bolmasa...

Ýolbars eýýäm gapa ýetipdi. Ol salymyny bermän öýden iki sany ýassyk alyp çykdy. Känbir kakasynyň ýanynda oturmazak oglunyň ýassygyň ikisini alyp çykması Atamyrat agany çala geňirgendirdi. Ýöne bu oňa hälki şemalyň salkynlygy ýaly ýakymly täsir etdi. Ýolbars bolsun-bolmasyn ogluň bilen egin direşip oturmak ýaly dünýäň in uly lezzetini Atamyrat aýdyp duran radiodanam gysganýan deý ony öçürdi. „Haý, ýöne uzak oturaýsa”.

Kakasynyň aňyndan beýle pikirleriň geçip duranyndan habarsyzam bolsa Ýolbars kakasyna näme üçindir üýtgeşik seretdi. Oglanjykka onuň gujagyna gysylyp oturşyny aňynda janlandyrasy geldi. Muňa ony ejesi gürrüň beripdi. Ýöne her gezek özüne derek kakasynyň gujagynda oturan ogly Nazarjyk bolýardy. Ol şonda içinden „Kakamyň gujagynda oturan suratymam ýok-da” diýerdi.

Adam ýazyksyzja çagalygyny çala ýadyna düşürüp bilýär. Soň welin her pursat edil daşa ýazylan ýaly, hatda pozasyň gelenlerinem pozup bilmersiň.

Ýolbars bu gezek kakasyna adatdakysyndan ýakyn otyrды. Şeýlebir ýakyn kakasy çala elini uzatsa başyny sypap biljekdi. Ýöne kakasy muny etmez. Kyrk ýaşan ogluňam başy sypalarmy? Eli bilen etmese-de Atamyrat aga muny dili, gözi, ýüregi bilen etdi:

- Şeý-dä, Ýolbarsym, ýanymdajygam otyra.
- Aý, kaka senem, Ýolbars adym nireden ýadyň düşdi.
- Ýaňy radioda Giçgeldi Aman bagşyň aýdymyny berdiler. Ogluňa-da Giçgeldi diýip bolarmy, haçan gelse-de giç dälä. Ýa kakasy ýogalyp yzynda dünýä inäýdimikä?

Bu barada heý bir ýerde okapmydyň, ýa eşidipmidiň diýýän ýaly ogluna dikan seretdi. Oglundan jogap bolmansoň Atamyrat aga uludan demini alyp sözünü

dowam etdi:

- Muny pikirem etmändirin. Oguldyr döwletiň başy diýeniň ýöne-möne adam dældigine indi düşünýän.

Kakasynyň özüni göz önünde tutup bu sözleri aýdýanyny göternip bilmejek bolýan ýaly Ýolbars çalaja egni gysyp бүкүtdi. Hany onsoň otur-da oturyp bilseň beýle kakaň ýanynda. Ýolbarsa mydamam süýji sözüň ýüki käýinçden-gahardan agyr gelerdi. Muňa belet, şu wagta çenli oglunyň käýideni ýadyna düşmeýän Atamyrat aga hezil edip onyň eginleriniň gysylşyny synlady. Soňam onuň adyny „Ýolbars” dakyp eden hatasy aňynda aýlandy.

- Saňa Ýolbars diýmek nireden ýadyma düşüpdir.

Kakasynyň gürrüni başga ýana sowanyna hezil eden Ýolbars muny alyp göterdi:

- Hawa-laý kaka. Okuwa girjek bolamda dagy dokument alyp oturan gyz adymy okap gülüp goýberdi welin, utanyp ýere girip bilmänim şindem ýadymdan çykanok. Kakamyň dakan ady-da nämä gülýäňiz diýipdim.

- Kakaň dakany-ha çyndyr.

- Ejemem aýtdy.

„Görsene, ejesindenem sorapdyr”. Ogluna söýünç bilen garap oturan Atamyrat aga aşak bakdy.

- Aý, ýolbars ýaly oglumyz bolaýsyn diýdim-dä. Şonda oňarmnymy soň bildimem, adyňy täzedem dakjagam bolum. Onda-da ejeň göwnemedi. Adyny çalşyp ýörme diýdi. Adam bir ýalňyssa aşagyndan çykmany kyn bolýan eken.

Kakasynyň çynlakaý äheňi Ýolbarsa agyr täsir etdi. Kakasynyň sözünü böläýesi geldi. Bölen bolmagam mümkin, maý tapyp:

- Atdyr-da. Dyz nädýär kaka? – diýip sorady.

- Dyzam çalarak azara berýär.

- Bolmasa Duruna gidäýeli. Ejem ikiňizi goýup gaýtsam. Gaty gowy şypahana diýýäler.

- Şony etsegem kem ýaramazlygy mümkin.

- Haçan diýseňiz kaka. Ejem bilen gürlleşýinmi?

- Gürlleşseň gürlleş welin, göwnär öýdemok. Ol sizden bir günlügem aýrylşyp bilmez. Ýeke özüm gidemde-de o taýynyň nahar-şory özündendirä.

- Hawa-la. Şonda-da ejeme-de gowy ýarar. Hany gepleşip göreýin.

Ýolbars ýeňil turup öýe girip gitdi. Atamyrat aga „Men ejemi şeýdip Duruna äkitjek bolmandym” diýip, içinden ahmyr etdi. Dogrusy, onuň ejesi bilen gatnaşygy kakasy ýogalandan soň agyr geçipdi. Ol kakaçyl çagady. Kakasam ony ýanyndan aýyrmazdy. „Oglum, seň at dakylanyň Nyýaz zergärdir. Gaty ökde zergär bolan. Şonda-da enemiz pahyra üýtgeşik şaý-sep ýasap bermändir. Elbet, güzeranlary kynyrak bolandyr-da. Diňe şu tumary ýasap beripdir. Ýöne edilşi gaty üýtgeşikdir” diýip, atasynyň ýasan, ýüzüne gyzyl çäýylan kümüş tumaryny

görkezdi. Atamyradam aga-gara ýaňy düşüniş ugran oglan bolsa-da, onuň gowy zatdygyny aňlapdy. Belki-de şol tumar sebäplidir, ol soň şäherlerinde täze açylan çeperçilik mekdebine gitdi. Ondanam Aşgabatda sungat ugrundan okuwa girdi. Ýöne hernäçe höwes etse-de, zergär däl-de, nakgaş boldy. Zergärçilikden okadýan mugallymy oňa: „Sen suratatkeş bol, reňki gowy saýlap bilýäň” diýip, ugruny üýgetdiripdi. Suratkeşlige geçenem gowy bolan eken. „Gün-Aýyna-da” ol şol ýerde duşdy.

Atamyradyň ejesinden göwnüniň galmagyna-da şol tumar sebäp boldy. Kakasy ýogalandan soň, özem ýogalaryň öýtdimi nämemi ejesi öýdäki haly-düşege çenli könedan duran zatlary çagalaryna paýlady. Şonda hälki tumary ol körpesine, Atamyratdan kiçisi Durdymyrada berdi. Atamyrat ilki sesini çykarmady. Soňam:

- Eje ol meň at dakylanymyň ýasany dälmi? Ony maňa beräýmelidiň – diýdi.

Nursoltan eje Atamyratdan bu gepe garaşyp oturan ýaly bada-bat jogap gaýtardy:

- Atdakylanyň ýasanam bolsa, Durdymyrat körpäňiz. Aslynda men hiç zady paýlaman hemmesi şoňkudyr diýsemem bolýardy.

Şondan soň Atamyradam Aşgabatda göçmäň pikirini edip ugrady. Asyl bu oňa kynam düşmedi. Bile okan dostunyň üsti bilen iş, jaý tapyndy. Bir hepdä ýetirmänem gelinäm alyp göçüp gaýtdy. Ejesi: „Men öläýsem nätjek?” diýdi. Atamyrat gaty ýowuzlyk bilen: „Eje, gaýgy etme, entekler ýaşarsyň. Aşgabatdan poýezde münsem şo gün agşamsy gelýän” diýdi.

Şondan soň Nursoltan eje hakykatdanam uzak ýaşady. Tumarly meselänem pikirini edere wagty boldy. Ýalňyşanyny bilip tumary Atamyrada getirdi. Ýöne bu gezek ony ogly almady. „Göwnüňden çykaryp beren ogluňda dursun. Inimde durdy näme, mende durdy näme?” diýdi. Nursoltan eje ýürejjigindäkini aýtdy:

- Menden gaty görme-dä. Men guraýyn. Yzyna tirkäp bir suratkeşi getirdi diýip gelniňe synym düşmän etdim. Indi seredip otyrynam welin şondan gowsy ýok eken. Men öläýsem Durdymyradyň gelni o tumary satar.

- Eje alada etme, eger satmakçy bolsalar özüm iki bahasyna satyn aljakdygymy aýdaryn. Senem aýdyp goýaý. Ýöne olaram satmaz atamyzdan galan zady.

- Satarlar oglum, satarlar. Sen göçüp gaýdaňsoň men olary gowja tanadym...

Nursoltan eje tä amanadyny tabşyryança şol eden ýalňyşynyň aşagyndan nädip çykjagyny bilmedi. Aşgabadyň howasy maňa gowy ýaraýar diýip tas Atamyratlara göçübem gelipdi. Ýene bärde-de birden ýerlemesem yzyna nädip bararyn diýip göçüp gelmedi. Iň ýamanam, Güläým gelni oňa hernäçe mylatatly bolsa-da, edenimi ýadyndan çykaran däl-dir diýip onuň ýüzüne-de arkaýyn seredip bilmändi. Ýolbarsa ýňy aýak bitende Nursoltan eje birki aýlap Atamyradynyňkyda ýaşadam. Şonda öwrenişjek ýalam etdi, ýöne ýene durup bilmedi. Ölssem dogduk depämde öleýin diýip zordan özüni yzyna atdy. Gitmäňkä-de Atamyrada „Tumary özüň algyn. Ýogsa o dünýede kakaň pahyryň ýüzüne göni bakyp bilmen” diýip

tabşyrdy. Hakykatdanam ejesi ýogalandan soň köp wagt geçmänkä Atamyrat şol tumary inisinden satyn almaly boldy...

Daşyndan görseň radiosyny diňläp oturan ýaly görünýän Atamyrat aga ýatlamalryna çümüp gidipdi. Ýolbarsam ejesiniň ýanyndan çykar ýerde çykmady. „Adam pahyr bir ýalňyşmasyn, ýalňyşsa aşagyndan çykmasy kyn...”

Ahyry gapy açylyp Ýolbarsam geldi.

- Kaka ejemem gidýä. Özem häzir gitseňizem men taýýar diýýär.

- Onda näme beýle eglendiň?

- Aý, kaka, ejemi zordan yrdyma. Şu günjök ýöräliň, ýogsa ol ýene bir bahana tapar.

- Saňa-da ýola düşmeli bolsa bolýar. Il-gün men däl, adyňa Ýolow dakyp ýalňyşmandyr.

- Kaka „Gorkut ata-da” barmy ogul adyny özi gazanar diýip?..

Atamyrat ogluna jogap bermegiň ýerine radiýosyny gaýtadan aýtdyrmak üçin ýakynyna süýşürdi.

ENELER

(Hekáya)

„Eneler jomartdyr, giňdir eneler...”

Gurbannazar Ezizow.

Bu waka 1950-nji ýyllaryň wakasy. Ony maňa Daňatar agaň özi gürrüň berdi...

Tuwak ejäň gelni Amansoltanyň ýene aýagy agyrdy. Ilki ilkiyesi, soň ikinjisem durmansoň üçünji bäbejigiň dünýä injek güni ýakynlaşdygyça içerde howsala artýardy. Her gezeginde ölüp direlýän Amansoltana Tuwak ejäň has haýpy gelerdi. Ol ikinji bäbekden soň „Guzym, beýdip janyňy orta goýma. Il gowudyr, ogulluk alaýrys” diýibem gördi. Emma, sesini çykarmaýan gelniniň niýeti bäbekdedi. Gaýnynyň bir aýdanyny iki diýdirmeýän Amansoltanyň bu meselede aýak diremeginiň aňyrsynda enelik, öz bábegiňi huwwalamak islegem ýatsa ýtýardy welin, onuň çökder ýeri gelin bolup gelen öýüniň ýaýarwyny dowam etdirmek diňe onuň özünden çözülmelidi. Agtyga gözüm düşse bolýar diýip dileg edip ýören garrylaryň armany ähli zatdan agyr geljekdi.

Bularyň baryny terziň bir gapdalyna goýup, beýleki tarapyna-da öz janyny goýan Amansoltan bu gezegem birinjisini saýlapdy. Üçünji däl, başynji gezegem bolsa ol şony saýlamaga ýaýdanjak däl. Adamsy Berkeliň şäherli tanyş lukmanlary geçen gezek bäbege jan girenden Amansoltany telim barlagdan geçiripdiler. Ýöne dünýä injek çagaň ogulmy-gyzdygynam öňünden görkezip duran, häzirki ýaly üýtgeşik enjamlar o döwürlerde ýokdy.

Berkeliň özüniň aýal ugrundan bolmasa-da, käriniň lukmandygy ýagdaýy has-da çylşyrymlaşdyrýardy. Indiki dünýä injegiň hatyrasyna häzirki ýaşap ýöreniň janyny howp astynda goýmaga onuň razy bolasy gelenokdy.

Kakasy Sähet aga ýaşlaryň durmuşyna kän goşulmazdy. Pikirini aýdanda-da gaty seresaplydy. Diňe ejesi: „Nalaja galan bolsak başga gep. Nalaja-da goýmasynda, oglum. Biz öz ýanyndan bir zatlary hasap ediris, eýtsek eýle bolaýmasyn, beýtsek beýle bolaýmasyn diýeris, ahyrynda-da nesibämizdäkini göreris” diýip, gelniniň tarapyny çalardy. Berkeli içinden: „Mundan beterm nalaçlyk bolarmy?” diýse-de, ejesiniň „nesibeli” gürrüni onuň barja hasabyny bulaşdyryp, näçe gündür aňynda aýlap ýören pikirlerinde ikeriňlenmäge mejbur edýärdi. Üstesine-de göni gelen ajalyň öňünde luknaçylygyň nähili ejiz gelýändigini lukman bolansoň göre-göre gelýärdi.

Ýene içerde eneleriň diýeni boldy. Bu gezek Berkeli Amansoltana hiç zat tabşyrjagam bolmady. Ol aýdylaýjak ownuk tabşyryklara aňryýany bilen düşünýärdi. Tuwak eje-de gelniniň elini sowuk suwa urdurmazlyga çalyşýardy.

Hatda öýdäki biş-düşe-de özi ýetişjek bolardy. Han gelinsiremek nire – Amansoltanyň muňa gaýta kejebesi daralardy. „Enesi, beýtseñiz, men beter bolýan” diýip, gaýnyna nägileligini aňdyrardy. Emma, Tuwak ejäňki ýürekdendi. Il örmänkä hamyryny ýugrup basyryp goýýardy. Ilerki çeşmeden getirmeli suwy bedireleň kiçirägi bilen iküç gatnap, özi getirerdi. Mal-garaň ýanyna-ha gelnini öňem eltmändi, ind-ä asylyam eltmeýärdi. Gözüne ullakan äýnegini dakynyp elinden Magtymgulusyny düşürmeýän gaýn atasam elinden gelenjesini ederdi. Odun-çöpüň ownugyraklaryny bölekleşdirip goýardy.

Öňki iki bäbekde-de özüni günäli ýaly saýýan, obaň göbekenesi Annagözel ejäňem bir aýagy olardady. Her gezegem: „Geçip barýan, sowulaýdym” diýip gelerdi. Bar aladasam Amansoltan.

- Gelin, göwrümiňi giň tutgun. Alla berjek bolsa derýasynda kändir. Bu yhlasyňa ol senem boş goýmaz.

- Wah, enesi bir ýerde oturyp bilenok. Beýtseñ erkeklerem aljyradyň diýibem çykdy. Çete çykýa-da aglaberýä...

- Haý gelin, sen bilmersiň oň çeken jebirlerini... Tutha-tutluk, açlyk. Kakasyny, gaýyn atasyny bir günde sürgün etdiler. Durmadyk çagasynyň sanyny aýtsam ynanmarsyň. Gaýnataňy urşa alanlarynda ýeke ogly Berkeli bilen galdy. Alla jan beterinden saklasyn. Birim bar müňim bar diýip, saňa gözlerini dikip oturandyrlar. Tüweleme şu gezek bäbegiň ugry düzüw. Inşalla, inşalla.

Şol arada gapydan giren Tuwak ejä söýünç bilen garap:

- Boýdaş jan, şu gezek Alla ýüzüňizi güldürjek ýaly – dýdi.

- Şeýle bolsun-da...

Tuwak eje bu gezek tas hemme kişiň gözünüň alynda aglapdy. Emma bir ýerden gelen gaýratyna daýanyp, gaýta ýylgyrdy, „Çaý äbereýin” diýdi. Ýöne Annagözel ejäň şol gyssanmaçlygy. O planylaň gelninem görmeli diýip, uzak eglenmän çykyp gitdi. Tuwak eje: „Annagözel bilýändir. Sen zady gaýgy etmegin. Berkelä-de ýuwaşlyjak bilen aýdyp, onam begendiräý. Men aýtsam özünden tapýandyr diýer” diýip, bu habara begenjinden näme işläp ýöreninem bilmän daşaryk çykdy.

Bäbegiň dünýä inmeli günü barha ýakynlaýardy. Annagözel eje näme diýse-de, Amansoltan böwrüni diňlemesini goýanokdy, aladasy gün geçdikçe artýardy. Bu gün onuň haly hasam beterleşdi. Berkeliň „Şäheriň bäbekhanasyna äkideýin” diýmesine gelni razy bolmady. Berkeli barlaga äkidende-de ýaýda-ýaýdana giderdi. Häzirem içinden: „Annagözel ejäň mylaýymlygy o taýdakylarda barmydyr, ýokmudyr” diýip ikerjiňlendi. Üstesine-de şäher lukmanyna gidibem eli boş geldi diýdiresi gelmedi. Öz ýanyndan, olaram biabraý edäýjek ýaly, päkliginden gaýdýan sadalygy bilen adamsyna: „Öýi gowy görýän” diýdi. Dogry, şol wagt Berkeli „Gidersiň” diýse, ýogam diýmezdi. Mundan bihabar Berkelem içinden: „Özi göwnemese bolmaz” diýdi. Tuwak eje ýene Annagözel ejäň üstüne

ylgamaly boldy.

Biriniň kömege çagyryryna garaşyp oturan ýaly, bilindäki ýasy, düýe ýüň guşagynam aýyrmadyk Annagözel eje Tuwak ejäni görenden ýerinden turdy.

- Bolaweri jora jan, gelniň haly üýtgändir.

Iki ene çybşydyklap ilerki hatara tarap ýola düşdüler. Berkeli Amansoltanyň ýanyndan aýrylyp bilmän penjrä garap otyrды. Ejesi bilen göbekenäň gelýänini görüp, ol ýerinden turdy. Amansoltanyň ýüzüne soňky gezek seredýän ýaly naýynjar bakdy. Göbekene içeri girenden Berkeli öýden çykmak bilen boldy. Bosagada ogly bilen pete-pet gelen Tuwak eje içeri girmän ogluny çete çekdi.

- Berkeli, şu gün hepdäň näçinji günü?

- Ikinji günü.

- Ýalňyşan bolaýma?

- Ýok eje, şu gün sişende. Hä näme?

- Aý mendirindä. Öňkujeleriň ikijigem sişenbe gününüň gijesi gidipdiler.

Dilinden sypan soňky sözler bilen syryny açanyna süňni gowşap giden Tuwak eje zordan yzyna öwrülip öýe girip gitdi.

Berkeli içinden „Haý menem, ýokary bilimli lukman halyma şu oba aýallaryna Amansoltanyň janyny ynanyp çykdy gaýdyberdim. Ejem bolanda näme, Annagözel eje bolanda näme, olaň düşüňjelerine seredä” diýdi. Yzyna girermen boldy. Bu gezek ony ejesi gapyda garşylady. Ejesiniň „Hä, näme oglum?” diýmesine jogabam bermän Berkeli gözi ýok ýaly içeri girdi. Gele-gelmäşe Amansoltanyň elinden tutup „Şähre gidelimi?” diýdi. Ggyssaga düşen gelni Berkeliň jaýdan çaltlyrak çykanyny isläp başyny ýaýkady. Öýden çykan Berkeli ur-tut maşyny otlap şäherdäki lukmanlaryň üstüne gitdi. Ol gelnini alyp gidip bilme-de, bolmanda lukmany getirmekçidi.

Gelniniň baş ujunda oturyп, derini sylyп berýän Tuwak eje zol-zol: „Şu gijäni gaýrat etde geçir gyzym, daňy atyr” diýýärdi. Amansoltan ahyry çydaman: „Enesi, men nädip gaýrat edeýin, janymy alyп barýar” diýdi. Emma sanjylary gowşap ýene özüni dürsände-de, gaýnyndan näme üçin daňa çenli garaşmalydygynyň sebäbini soramady. Ol öz ýanyndan enesi aýtdymy diýmek şeýle-de bolmalydyr diýene meňzeýärdi. Gözüni daşaryň garaňkysyna gaýta-gaýta aýlap „Wah daň ataýsa” diýýän Tuwak ejä ahyry çydaman göbekenäň özi: „Aý gyz, daňyň näme dahyly bar, alaýdyň ýöne?” diýdi. Tuwak eje bu gezek diline berk boldy: „Mendirin-dä, gijäni ätläýsin diýýän-dä” diýip jogap berdi. Annagözel eje Amansoltanyň ýüzünüň reňkini halaman: „Sen gowsy ogluňy tap. Şähre äkitsin, bäbegiň gelşi düzüwem bolsa, gelin bizi aljyratjaga meňzeýär” diýdi. Onýança gapydan ak ýektaýly lukmanlary yzyna tikäp Berkeli girdi. Olar Amansoltany maşynlaryna mündürip şähre alyп gitdiler. Annagözel eje „Allaň özi abraý bersin” diýip olary ýola saldy. Berkelem ejesini öz maşynyna mündürip olardan galmady.

Şähere getirip Amansoltany bäbekhanaň iki gat jaýyna saldylar. Tuwak eje ogly bilen daşarda galmaly boldy. Olaryň bu gapyda ilkinji gezek durup görüşleridi. Tuwak eje bäbekhanaň şeýle uly binasynyň bardygyna ilki geň galyp bakdy. Soň welin gözünü gündogardan aýyrmady. Eneli ogul gijäni çirim etmän geçirdiler. Berkeliň gözi bäbekhanaň gapysyndady, Tuwak eje-de zol-zol daňyň agarmaly ýerine bakýardy. Ine-de jahan ýagtylyp ugrady. „Ne beýle eglendiler” diýip ogly zowzuldaklap ýörkä, Tuwak eje pyşyrdap „Gijäni ätledi gaýratly gelnim” diýip alada-da galman, bag suwarylýan krandan suw alyp täret kyldy. Otlugyrak ýerde pürenjegini ýazynyp namazyny okady. Alla şükür etdi. Onýança-da „Bäbekhanadan ogluňyz boldy, buşluk” diýip çykdylar. Tuwak eje içinden: „Atan daňym, Daňatarym. Ýaşyň uzak bolsun” diýdi. Şeýdibem enem pahyr adyma Daňatar dakypdyr...

Soň Daňatar agaň iki oglan bir gyz jigisi bolupdyr. Häzir olardan önenler obada bir hatar bolup otyrlar. Onuň aňyrsynda ene gaýraty ýatyr. Hakykatdanam eneler nähili jomart, nähili giň...